

Ex libris. Dr. Sándor János

'88/1

KISGRAFIKA

A KISGRAFIKA BARÁTOK KÖRE ÉRTESÍTŐJE

Rozánits Tibor rézkarca C3

A címlapon: Pásztor Csaba metszete X3

KISGRAFIKA

A KISGRAFIKA BARÁTOK KÖRE ÉRTESÍTŐJE XVII.ÉVF.1. SZÁM

SZERKESZTŐ: DR. ARATÓ ANTAL, A KIADÁSÉRT FELEL: DR. VIDA KLÁRA K.B.K.TITKÁR

TARTALOM

Gábor Dénes: Bálint Ferenc grafikái

Arató Antal: Kisgrafikai kiállítás, kisgrafikai gyűjtemény a Miskolci Városi Könyvtárban

KIALLÍTÁSOK

Gellér Katalin: Kisgrafika (ex libris) a magángyűjteményekben

Fodor Péter: A grafikus és festő M. Kiss József

Palásthy Lajos: Diskay Lenke emlékkiállításához

Lenkey István: „Én mégis Pesthez . . . tartozom.” Kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban Buday György 80. születésnapja alkalmából

AZ EX LIBRIS KÜLFÖLDI MŰVÉSEI

Gerhard Stauf — A lipcsei rézmetsző

MŰHELY

Dr. Horváth Hilda: A XX. század elején készült magyar ex librisek tematikai csoportosításának lehetőségei. 2. Portrék az ex libriseken

Arató Antal: Perei Zoltán újabb kisgrafikai sorozatai

Palásthy Lajos: Rovásírás az ex librisen

Arató Antal: Kőbe vésett ex libris

Dr. Giday Kálmán: Adatok a szegedi ex libris történetéhez

HÍREK

KÖNYVESPOLC

Herbert Schwarz: Der Leipziger Kupferstecher Oswin Volkamer (Ism.: dr. Soós Imre)

Wein und Rebe. Internationale Exlibris-Ausstellung. (Ism.: dr. Soós Imre)

Cesky a slovensky ex libris (Ism.: dr. Soós Imre)

Tóth Lajos: Arcképek Szarvas múltjából (Ism.: Lenkey István)

Tóth Endre: Kortársaink, barátaink (Ism.: Lenkey István)

Hartyányi István: Szíj Rezső bibliográfia (Ism.: dr. Soós Imre)

Sz. Kürti Katalin: Toroczkai Oszvald debreceni éve (Ism.: — imolay —)

Sz. Kürti Katalin: Gáborjáni Szabó Kálmán rajzai és fametszetei (Ism.: — imolay —)

LAPSZEMLE

Szerkeszti: dr. Soós Imre

BÁLINT FERENC GRAFIKAI

Akinek volt alkalma Bálint Ferenc grafikusművészi fejlődését figyelemmel kísérni, újabb kelezésű alkotásait összehasonlítani a régebbi munkáival, könnyűszerrel megállapíthatja, hogy érdemes újra meg újra harcba indulnia a képzőművészet igazságainak diadalra juttatásáért. Sosem próbált rébusz-kompozíciókat alkotni, álmodernkedéssel csak a vájtfulú kevesek exkluzív és csodált művészenek látszani. Ellenkezőleg: tudatosan kerüli az útvesztőbe bonyolódó képzettársítások bozótját, nemesen egyszerű, (de nem szimplicista!) formanyelvet alakított ki magának, melynek közlés-módját a kezdő műbarát csakúgy követni, be- és elfogadni képes, mint a fejlettebb képzőművészeti kultúrával rendelkező tárlatlátogató, vagy éppen a szakmabeli pályatárs, sőt a hivatásos — és igényes — műbírálat képviselője is.

Grafikusművészi alapállásának eredői után kutakodva, egyik-másik alkotásán önkéntelenül is a bölcsőhely, Kalotaszeg tárgyi folklórjának szublimált kivetítődése ötlük szemünkbe. Nem lehetne — de nem is akarja — szülőföldhöz való kötődését letagadni. Tény, hogy Bánffyhunyon anyakönyvezték 1960-ban, a fogékony gyermekkor emlékképei — ha sokszor nagyon áttételesen is, de — fel-feltűnedeznek az érett művész alkotásain. Korán elkerült azonban otthonról. Már az elemi iskola elvégzése után a kolozsvári képzőművészeti liceum tanulója lett, majd a „Ion Andreescu” Képzőművészeti Főiskola hallgatója. A kitűnő rajzkészséggel megáldott zseni ifjú megvallottan szerencsésének tartja, hogy már a középiskolában olyan kifinomult vonalkultúrájú rajztanár irányítása alá került, mint Bardócz Lajos, majd a főiskolán Ioachim Nică és Feszt László tanítványa lehetett. Hálával és elismeréssel emlegeti ma is mestereit, de ismételten hangsúlyozta beszélgetéseink során, hogy „a legerősebb nevelő közeg a közösség volt”. Az viszont már kizárólagosan a Bálint Ferenc érdeme, hogy az előbb emlegetett erős grafikusegyéniségek egyikének sem vált epigonjává, hanem senkivel össze nem téveszthető saját stílust sikerült kialakítania, mely eklatánsan tükröződik ex librisein és más kisgrafikáin csakúgy, mint táj- vagy városképein, vedutáin, de irodalmi fogantatású kompozícióin és a legszigorúbban könyvgrafikához tartozó illusztrációiban is. Hadd utaljak itt Eugen Barbunak *A fejedelem* c. regényéhez rajzolt 6 szöveggépre (megjelent a Kritikon Könyvkiadónál, 1984-ben), ahol is olyan önállósult inspirációkkal hangolódott rá a nagysodrású regény mondanóira, hogy bízást elmondhatjuk: alkotótársává lett az írónak. Ezt az átlagon felüli tömörítő készségét aknázza ki azután exlibris-tervezés közben is. Mert régi sarkigazságként tartják számon szakkörökben, hogy „az exlibris-alkotás a grafikus erények próbaköve”. Csak képzőművészeti

aforizmákban fogalmazva születhetnek igazán jó könyvjegyek. A műfaj másik elengedhetetlen feltétele pedig az, hogy a művész és a címezett egyéniségének szimultán tükröztetését kell pár négyzetcentiméteres felületen megoldania. Ha Bálint Ferenc ex libriseit figyelmesen, elmélyülten szemléljük, meg kell állapítanunk, hogy a kisgrafika mindkét említett síne qua non-jának megfelelnek ezek a lapok, sőt, a valóban jó ex librisek harmadik ismervének is eleget tesznek: nevezetesen annak, hogy könyvbe ragasztva a tulajdonos kilétét dokumentálják — mert végül is az ex libris eredendő funciója ez lenne. Persze itt azért be kell vallanunk, hogy a legnemesebb technikával, a rézkarc különböző válfajaival kivitelezett, többnyire színes kisgrafikai nagyon költségessé teszik eme bibliofil szenvedélynek való hódolást. Ugyanakkor művészetszerető közönségünk javára írandó az a tény, hogy legjobb kisgrafikusaink (és itt már nemcsak Bálint Ferencről van szó, de róla is!), — egyre nehezebben tudnak eleget tenni a napról napra fokozódó igényléseknek. Kétségtelen, hogy az utóbbi másfél évtizedben hazai művészek által elnyert mintegy tucatnyi nemzetközi díj, s nem utolsósorban a tömegbibliofília térhódítása is hozzájárult a műfaj népszerűségének növekedéséhez. Nos, Bálint Ferenc eddig csak egy országos díjat mondhat magáénak, melyet a végzős hallgatók munkáinak minősítésére 1986-ban adott a Képzőművészek Szövetségének bukaresti zsürije, de ex librisei számos külföldi kiállításon is szerepeltek, Belgiumban, Franciaországban, Hollandiában, Magyarországon, Németországban, Olaszországban stb. Merem remélni, hogy a jövő még tartogat kellemes meglepetéseket. Mert alkotásai mindig közösségi mondanivalót hordoznak, mindig van közlendője mozgalmas korunk emberéről, emberének, és bőségesen rendelkezik ama alkotói eszköztárral, mely biztosítja számára, hogy a lelkében kicsírázott és életre kelt eszméket vizuális képpé fogalmazza. Kívánjuk tehát, hogy a megkezdett úton tovább haladjon!

Gábor Dénes
(Kolozsvár)

KISGRAFIKAI KIÁLLÍTÁS, KISGRAFIKAI GYŰJTEMÉNY A MISKOLCI VÁROSI KÖNYVTÁRBAN

A mai magyar grafika kedvelői, de a grafikusművészek körében is (hiszen legtöbbjüknek már önálló kiállítása is volt ott), jól ismert a Miskolci Városi Könyvtár József Attiláról elnevezett fiókkönyvtárának kiállító terme. A könyvtár az elmúlt években, évtizedekben számos grafikai kiállítást rendezett ott, jól ismertek a tárlatok színvonalához méltó kiállítási plakátjai, gazdagon illusztrált, forrásértékű katalógusai is. (E plakátokat 1986-ban — mintegy számot vetve eddigi munkásságukkal — önálló kiállításon gyűjtötték össze, de bemutatásra kerültek az Országos Széchényi Könyvtárban is.) A könyvtárban — önálló helyiségben található, hazai és külföldi irodalmat, több ezer diasorozatot, posztert tartalmazó — képzőművészeti különgyűjteményt hoztak létre s gyarapítanak folyamatosan a képzőművészetekkel összefüggő ismeretterjesztő tevékenység ideális bázisát is megteremtve ezzel. E rendkívül céltudatos és sokoldalú munka kezdeményezőjének a könyvtár igazgatójának, Hernádi Istvánnénak a felkérésére rendezte meg körünk az intézmény első kisgrafikai bemutatóját.

E kérésnek annál is inkább szívesen tettünk eleget, mert a könyvtár elhatározta, hogy gyűjteményét kiegészíti és folyamatosan gyarapítja eredeti műalkotásokkal — elsőként az általában nagyobb példányszámban nyomtatásra kerülő, ezért könnyen hozzáférhető ex librisekkel, kisgrafikákkal. Mint köztudott, e kettős feladatot — a kiállítás rendezését és a könyvtár gyűjteményének megalapozását — úgy láttuk legkönnyebben megvalósíthatónak, hogy körlevélben kértük fel körünk tagjait: ajándékozzanak lapokat erre a célra. A beérkezett több mint 500 alkotásból König Róbert művészeti vezető és e sorok írója válogatta ki a mintegy 350 kisgrafikát, amely méltó módon reprezentálja az elmúlt három-négy évtized magyar exlibris-művészetet, a kisgrafika sokszínűségét, ismertebb alkotóit. A tárlat természetesen jól tükrözte a gyűjtők érdeklődési körét, s azt is, hogy mely lapok nincsenek már forgalomban, melyek azok, amelyek közül már nem rendelkezünk „fölpéldányokkal”. (Ezért is illeti külön köszönet Dr. Drahos Istvánt, aki édesapja fametszetű könyvjegyeiből nagyobb kollekciót ajánlott fel a könyvtárnak.) Mindennek ellenére sikerült (néhány esetben a korábban kiadott mappák felhasználásával) Diskay Lenke, Fery Antal, Stettner Béla stb. munkásságának széles körű bemutatása mellett olyan ismert, ám viszonylag kisszámú ex librist készítő grafikusokat is bemutatni egy-két lappal, mint Révész Napsugár, Iván Szilárd, Kass János, Kórusz József, Reich-Károly stb. A külföldön, elsősorban Erdélyben élő magyar grafikusok lapjai közül csak néhány érkezett a kiállításra, ám így is összesen 41 alkotóművész munkáival ismerkedhetek meg az érdeklődők.

A kiállítás megnyitója, amelyre az elmúlt év szeptemberében — a Képzőművészeti Világhét egyik rangos helyi eseményeként — került sor, méltó volt a könyvtár eddigi hagyományaihoz. Hangulatos házimuzsika után B. Supka Magdolna tartott megnyitó beszédet, s nemcsak a kiállított művek legfontosabb sajátosságaira hívta fel a figyelmet, hanem anekdotákkal fűszerezett előadásában bepillantást nyújtott a grafikusművészek alkotói munkájába is. A kiállításra a könyvtár kisebb mappát jelentetett meg, amely a következő művészek kisgrafikáinak reprodukcióit tartalmazza:

Bordás Ferenc, Drahos István, Fery Antal, Gácsi Mihály, König Róbert, Nagy László Lázár, Perei Zoltán, Reich Károly, Révész Napsugár, Stettner Béla, Tellingner István, Varga Nándor Lajos. A mappa egyúttal rövid ismeretést közöl az ex libris, a kisgrafika legfontosabb tudnivalóiról, s közli a kiállító művészek és az ajándékozók névsorát. Körünk vezetősége ezúton is köszönetét fejezi ki az utóbbiaknak, valamint Tellingner István grafikusnak, a kiállítás rendezőjének s a városi könyvtár egész kollektívájának közösségi szándékaink sikeres megvalósításáért.

Bízunk abban, hogy a városi könyvtár kiállító-ismeretterjesztő tevékenységében újabb teret nyer a könyvkultúrától elválaszthatatlan kisgrafika, ex libris népszerűsítése. És bizakodunk abban is, hogy az ezzel járó nem kevés munka újabb örömöket is jelent majd a gyűjtemény fejlesztőinek, kezelőinek és a könyvtár látogatóinak egyaránt. (Örömmel olvastuk a Könyvtáros című folyóiratban, hogy az intézmény máris felajánlotta a 40 db, 50x70 cm-es tablókra feldolgozott kiállítás kölcsönzésének lehetőségét.)

Arató Antal

A MISKOLCI VÁROSI KÖNYVTÁR KÖSZÖNETÉT FEJEZI KI A KISGRAFIKA BARÁTOK KÖRE AZON TAGJAINAK, AKIK KISGRAFIKÁK AJÁNDÉKOZÁSÁVAL HOZZAJÁRULTAK A KÖNYVTÁR KÉPZŐMŰVÉSZETI GYŰJTEMÉNYÉNEK A GYARAPÍTÁSÁHOZ, KIÁLLÍTÁSÁNAK SIKERES MEGRENDEZÉSÉHEZ. KÉRJÜK A GYŰJTŐTÁRSAKAT ÉS A KBK MŰVÉSZTAGJAIT, HOGY ÚJABB LAPOK MEGKÜLDÉSÉVEL TOVÁBBRA IS TÁMOGASSÁK A GYŰJTEMÉNY FEJLESZTÉSÉT.

Hernádi Istvánné ig.

Városi Könyvtár

Miskolc, Déryné u. 5—3501

KISGRAFIKA (EX LIBRIS) A MAGANGYŰJTEMÉNYEKBEN

Bizonyára sokan megcsodálták Erdélyben járva a kalotaszegi medence táji és népművészeti szépségeit, a fiatornyokkal körülvett hegyes tornyú, sá-tortetős templomokat, melyek oly sok művészt inspiráltak alkotásra. Századunk elején festményeken, grafikákon templom és középület terveken és ex libriseken is újra és újra felbukkantak ezek a jellegzetes motívumok. Egy kortárs kritikus szerint annyszor rajzolták le a körösfői templom tű-hegyes tornyát, mint Hokusai a Fudzsijama hegyet. De épp ily gyakori volt a kopjafa motívum megjelenítése is.

Ez a népművészeti hagyomány az itt kiállító művészek némelyikénél is érezhető, még pedig a legkülönbözőbb generációk képviselőinek műveiben tűnik fel, többek közt Cseh Gusztávnál, Árkossy Istvánnál, Bálint Ferencnél, absztrakt motívummá stilizálva Feszt Lászlónál. Doyenjünk Feszt László 1930-ban született, s az itt szereplő grafikusok többségének tanára volt a kolozsvári főiskola grafikai tanszékén. Természetesen sokféle stílust képviselnek. Mindemellett van, aki elsősorban illusztrátor, könyvgrafikus (Deák Ferenc), mások csak alkalmyszerűen készítenek könyvjegeket. Többségük ismert, több nemzetközi kiállításon is szereplő művész. A hagyományt említettük. Korunkban minden művészt, akár akarja, akár nem, áthat a múlt művészete, s ez az erdélyi alkotóknál fokozottan érezhető. Összeköti őket az erdélyiség nehezen megfogalmazható ismertető jegye. De mi is az erdélyiség? Lehet-e ezt a húszas, harmincas években az irodalomban kialakult fogalmat a mai művészetre és különösen a képzőművészetre alkalmazni?

Az erdélyiség, a transzilvanizmus vitatott, ma már részletes tanulmányokban tárgyalt fogalma az impérium változással kialakult új helyzethez való alkalmazkodás lehetőségeit kereső korszakban jött létre. Ideológiát adott a saját utat és hangot kereső erdélyi írók, költők számára, s az erdélyiség — úgy érzem — máig ható fogalmát is megteremtette. Programjuk az erdélyi tájban és a népéletben az erdélyi kultúra hagyományainak, a speciális vonásoknak a megjelenítése volt. A transzilvanizmus politikumának legpozitívabb vonásait Kuncz Aladár foglalta össze 1928-ban a Nyugatban: „nemzetek, vallások, világszemléletek, népi szokások, társadalmi osztályok és külön hatalmi érdekek bölcs és eszes kiegyensúlyozása.” Babits Mihály hét évvel később Erdély. Az én erdélyiségem című tanulmányában leírt meghatározása szerint a transzilvanizmus a nagy elődök

EX LIBRIS · GÁL CSANÁD

Árkossy István és Bálint Ferenc ex librisei C3

hagyományainak követését jelenti, azokét, akik „egyszerre tudtak erdélyiek és magyarok és európaiak lenni”. Kérdés, hogy ehhez ma mennyire adottak a feltételek.

A kiállításon látható művek, a „műfaj” természetéből is következően, az alkotók irodalmi elmélyültségét mutatják, követőre talált a már hagyományosnak tekinthető erdélyi Ady-kultusz is. Formailag sok színt képviselnek. Feszt László itt kiállított munkái franciás orientáltságot mutatnak. Sok a népművészeti elemeket beépítő munka, de felbukkan Szent György, üvegfestmény vagy román ikon feldolgozásokra visszautaló motívuma is. Bálint Ferenc szívesen alkalmaz mitológiai utalást, kedveli az allegórikus kifejezést. Plugor Sándor néhol humoros életképet formál. Az anyag téma-és formabeli sokféleségével is kitűnik.

A könyvgrafika, az illusztráció intim, egyéni „olvasásra” számító műfaj, az ex libris még személyesebb. A közönség egy részét elriasztja az elvont nyelv, az érdeklődést főként az irodalom felől megközelíthető ábrázolások váltják ki. Épp ezért a képzőművészetnek ebben az ágában sok a rejtett, felfedezésre váró érték. Szerencsére Magyarországon is akadtak gyűjtők, akik ezt a „műfajt” felkarolták.

Mivel kevésbé ismert ága a képzőművészetnek, talán nem felesleges elmondani, hogy a mai ex libris előzménye a ritka és értékes könyvekbe rajzolt címer volt. A könyvnyomtatással, a könyv elterjedésével megjelentek a művészek által rajzolt könyvjegyek is. Megkezdődött a metszetekben való sokszorosítás, hogy a tulajdonos minden könyvébe bekerüljön a megkülönböztető jel. A stílusok és az egyéni ízlés változásai szerint hol az egész nevet, hol csak a kezdőbetűket rajzolták bele, s egyre gyakoribb lett az allegórikus kép, jelmondat vagy intés beírása, berajzolása. A 19. századtól már az ex librisek gyűjtése is megindult, a század végétől társaságok alakultak gyűjtésére.

Századunk elején az ex libris a grafikai fejlődéssel párhuzamosan „önállósult”, a tulajdonosra utaló jegyek mellett fő funkciója a könyv díszítése. Az ex librisnek speciális követelményként tükröznie kell a megrendelő ízlését és gondolatvilágát — az értő szem egy-egy nemzedék eszméit is kiolvashatja a könyvjegyekből. A jelen esetben az eszmék, az éltető forrás közösségét, folyamatosságát is. Jól érzékelhetjük ezt, ha felidézzük például Kozma Lajos 1909-ben külön kötetben kiadott ex libriseit, melyeken a megrendelők, az elsősorban közös célon munkálkodó művészbarátok lelki kötődésének, nemzet tudatának képi szimbólumait a székely kopjafák és stilizált népművészeti motívumok segítségével fogalmazta meg.

Ennek az erős századeleji hagyománynak legismertebb, az itt kiállított könyvjegyeken is megörökített megteremtője Kós Károly volt. Nevéhez köthető a nagymúltú erdélyi könyvművészet újkori reneszánsza. Kós Ká-

roly a magyar művészek közül az elsők között követte az európai könyvművészeti megújulás akkori példaképeit, az angol William Morrist és Walter Crane-t, akiknek példájára nyomdát alapított Sztánán. Főként neki köszönhető az erdélyi könyvgrafika színvonalának megemelése. Nemcsak íróként, építészként és grafikusként, hanem mint az Erdélyi Szépművészeti Céh kiadványainak művészi gondozója is jelentőset alkotott. A sikeres könyvekből befolyt összegből például amatőr kiadványokat is létre tudtak hozni.

A könyvgrafikák kézműves hagyományának Kós Károly alapításával összefüggő tisztelete máig érezhető. Feltűnő, de nem meglepő a kortárs magyar grafikával, Kondor Bélával, Kass Jánossal való rokonság. Sokak közös vonásának tekinthető egy sajátos, archaizáló, népies jelleg is, a nemzeti kultúra őrzésének hivatástudatával összefonódott szépség-keresés.

Gellér Katalin

Ezekkel a szavakkal nyitotta meg ez év március 7-én dr. Gellér Katalin művészettörténész a budaörsi Jókai Mór Művelődési Központban rendezett kiállítást. A tárlatot dr. Horváth Hilda rendezte a KBK tagjainak a gyűjteményéből. A megnyitón közreműködött Ambrus András színművész (Vörösmarty Mihály Gondolatok a könyvtárban című költeményét szavalta el) s Marosi Júlia, aki erdélyi népballadákat adott elő. Az emelkedett hangulatú megnyitó és Kósa Pálnak, a művelődési központ igazgatójának köszöntő szavai után az érdeklődők 38 tablón több mint 200 ex librist, alkalmi kisgrafikát tekinthettek meg a következő művészek alkotásaiból: Árkossy István, Baász Imre, Bálint Ferenc, Bardócz Lajos, Cseh Gusztáv, Deák Ferenc, Feszt László, Hervai Katalin, Karancsi Sándor, Kazinczy Gábor, Plugor Sándor. A kiállítási meghívó részletesen ismerteti életrajzokat, munkásságukat, fly módon is elősegítve azt, hogy a tárlatlátogatók minél sokoldalúbb bepillantást nyerjenek a romániai magyar kisgrafika korszerű törekvéseibe, immár korszakos eredményeibe. E rendkívül hasznos – a kiállító alkotók néhány mondatos méltatására is vállalkozó – tájékoztató összeállítása dr. Horváth Hilda érdeme.

**Kisgrafika
Barátok
Köre**

A GRAFIKUS ÉS FESTŐ M. KISS JÓZSEF

Öt évtizednyi életet tud maga mögött M. Kiss József. A szakma évek óta mint tehetséges grafikusra figyel rá. Kitörésekkel, kényszerű várakozásokkal tarkított pályájáról több művészeti író, kritikus, képzőművészetet kedvelő ember nyilvánított már értékelő véleményt. A munkáját minősítők egybehangzóan állapítják meg, hogy sajátos helyet foglal el a színvonalas, hazai grafikusok táborában.

Meggyőződésem, hogy pályájának értékelésekor mérlegelendő állomás lesz a mai, Csepel Galériában rendezett tárlata. Ha majd egyszer valaki arra vállalkozik, hogy M. Kiss József művészi portréját megírja, bizonyosan nem kerülheti meg azt a feladatot, hogy a grafikus M. Kiss mellett a festő M. Kissről szóljon. E kiállítás mérlegkészítés. A grafikus mellett a festő jelentkezésének is részesei vagyunk. M. Kiss József másfél évtizedes hallgatás után ismét fest. Hiszen számára a művészi alkotómunka feltételei a közelmúltban alakultak úgy, hogy visszatérhetett a pályakezdés „szellemi flörtjéhez”, első szerelméhez, a festőállványhoz. Ez a visszatérés azonban pályáján nem a tényleges folytonosságot jelenti, bár a hosszabb ideig szunnyadó alkotói vágy nem apadt el, hanem gondolkodásbeli, érzelmi átalakuláson ment át. Ez az újakezdés, a feltöltődő művész újra teret kapó jelentkezése. Hogy melyik lesz erőteljesebb, meghatározóbb, markánsabb: a festő-e, vagy a grafikus-e? Ennek a kérdésnek feltétele igazán nem indokolt, de válaszolni sem lehet rá. Hagyni kell, a művész pályájának alakulására lehet és kell bízni. Hiszen M. Kiss József rendelkezik azzal a belső tudatossággal, eltökéltséggel, önmagával szemben érvényesített igényességgel, hogy alkotásaival válaszoljon. Szakmai tisztessége az a mérce, amelynek magasságát kezdetben az ösztönző mesterek és társak, majd önmaga hite, kitartása, konoksága emeli.

A jól megrendezett kiállításon a néző egyszerre láthatja a kiérlelt, azonosítható grafikust és a színek világában tobzódó festőt. A fegyelmezett, a pontosan fogalmazó grafikus M. Kiss feszes, zárt lapjain drámai erővel szól a világ kis és nagy dolgairól. Alkotásai az embert foglalkoztató nagy kérdésekre keresik a válaszait. Vall küzdésünkről, diadaljainkról, bukásainkról, esendőségünkről. Az *Alternatívák* lapjain a környezet egyensúlyáról, az elmúlásról, az élet fontos kérdéseiről mondja el a véleményét. A *Torzó* heroikus erőfeszítése a küzdelem gyakran kilátástalan, öröknekifeszüléseit ábrázolja. Linói, szitái, tusrajzai mintegy oldják az előbbiek feszültségét és átvezetnek a festményekhez.

A festő M. Kiss kiszabadul a grafika döntően fekete-fehér, fegyelmezett világából és a színek gazdag eszközében szinte tobzódik. Vad pirosaí, mé-

regzöldjei, lebegő kékjei, áttűnő szivárványszínei egyéni hangú színvilágot teremtenek. Hétköznapijaink nem mindig örömteli pillanatait oldja a mese világának jelképeivel: a tűzmadárral, a pávával. A *Madárijesztők* című képein a visszatérő motívumok, a barnás-sárgás színek váltása más és más megfogalmazásra adnak lehetőséget. Áttetsző balatoni hangulatai, visszafogott aktjai az útkeresés stációi.

M. Kiss József vall a természet csodáiról, elhítelve velünk, hogy konfliktusokkal terhelt világunkban is van harmónia. De ezt észre kell venni. Az amiről szól maga az élet. Nyugtalanságát, alkotói vívódásait megosztja velünk. Egyik nyilatkozatában így szól: „Elsősorban az ember érdekel, róla szeretnék minél többet megtudni, megfejteni: a születés titkaitól — a létezés harcain át — az elmúlás misztériumáig. Ezért nem izgat a divat, a hóbort, de nagyon érdekel a játékból ölni képes, s az életért halni tudó ember — minden gonoszságaival — megható jóságával, örök ellentmondásosságával, változékonyságával, teljességével.”

Tudatosan építkezik, alkotói módszerének egyik lényegi követelménye, hogy mondanivalójának megfelelő kifejezési lehetőséget keres. Témái, technikája egyszerre megkapó, olykor meghökkentő, vagy éppen továbbgondolásra indító. Nem idegen tőle a groteszkbe hajló ábrázolás, a mérésznek ítélfelhető megoldás. Ezt felkészültsége, mesterségbeli tudása hitelesíti.

Grafikai lapjai, képei nem különösek, de különös világúak.

M. Kiss József eddigi pályája, alkotói útkeresései is azt erősítik, hogy sokféleképpen lehet eljutni a cél felé. Ezen a nem mindig egyszerű úton, élve az újrakezdések lehetőségeivel, olyan emberi és szakmai tapasztalattal gyarapodott, amely nélkül ezt a mesterséget nem lehet és nem szabad művelni.

Örülök, hogy egy olyan művész alkotásainak megnyitóján lehetek jelen, akinek sikerült nem kevés küzdelem után, a rá jellemző szűkszavúsággal, konok kitartással vállalni és végigjárni a maga választotta utat. Azt csinálja, amit szeret, úgy csinálja, ahogy megálmodja. Teszi ezt önmagáról és rólunk szólva — megosztva velünk.

Fodor Péter

DISKAY LENKE EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁHOZ*

Diskay Lenkének állít emléket e kiállítással a KBK — azok részére, akik személyesen is ismerték, hogy visszaemlékezzenek, — s azok részére, akik nem ismerték, hogy művészetét megismerhessék.

Személyesen ismertem kedves egyéniségét, hiszen művészeti pályafutása összefonódott a KBK útjával. 1959-ben kapcsolódott be az ex librist, a kisgrafikát alkotó művészek és a kisgrafikagyűjtők közösségébe. Gyakran megjelent körünkben, részt vett a kirándulásokon, közös rendezvényeken. Szerény volt, de meleg, családias légkört tudott maga körül teremteni. Mint rajztanár, bizonyára kiváló pedagógus volt. Abban az időben még tanárkodott, nem is tudott sokat grafikával, ex librisrel foglalkozni. 1959-től 1980-ig azonban beírta nevét a magyar és a nemzetközi ex libris művészetbe.

1924-ben született, iskoláit a háború nehéz évei alatt végezte. Egyik tanára Varga Nándor Lajos volt, aki körünkben is tevékenykedett. Művészetének lényegét jól tükrözi ez a kiállítás, pedig csak nagyon kis részét mutatja be alkotásai körének.

Eredeti stílust teremtett, munkáit főleg fába, linóba metszette. Egy mesevilágot alkotott, ahol mindennek szerepe van, a színeknek, a foltoknak, a vonaloknak. Varázsló volt, aki tudomásom szerint minden különösebb előzetes tervezés nélkül, szinte „menetközben” alakította ki a színek, a vonalak kavalkádját, hogy a végeredmény egy színes, kitűnő összhatasú, kifejező grafika legyen. A technikai igényességéből fakad, hogy lapjaiból, főleg szabadgrafikáiból nem készült nagyobb példányszámú nyomat. Grafikáinak, ex libriseinek száma kb. 300. 1980-ban, nagyon korán, művészetének, életének teljében ragadta el tőlünk az elmúlás.

Témáinak kifejezéseiben a népművészet formakincsei csendülnek fel, de teljesen modern módon átdolgozva. Az alakok, a formák egymás mellett, egymás felett, különböző színekben, de egymással szoros összhangban jelennek meg lapjain.

Sajátos formanyelve, egyéni stílusa, mint hegycsúcs emelkedik ki az exlibris-művészet, kisgrafika csodálatos világában.

Illő, hogy emlékezzünk rá. Emberségére, emberszeretetére, arra a varázslatos világra, melyet nekünk ajándékozott.

*Elhangzott 1986. január 6-án a FÉSZEK Művészklubban rendezett kiállítási megnyitóján.

**„ÉN MÉGIS CSAK PESTHEZ . . . TARTOZOM”
KIÁLLÍTÁS AZ OSZK-BAN BUDAY GYÖRGY
80. SZÜLETÉSNAPI ALKALMÁBÓL**

A fenti idézet-részlet hitvallása a hazaszeretetről annak a Buday Györgynek, akit sorsa fiatalon messzire sodort szülőhelyétől, hazájától, aki évtizedek óta Londonban él és dolgozik, s munkásságával méltó elismerést vívott ki magának és a magyar grafikusművészetnek.

Kolozsváron született (1907) s különböző hazai és külföldi tanulmányok után a Szegedi Fialatok Művészeti Kollégiumához tartozott a fametsző Kopasz Mártával, Bordás Ferencsel együtt. Már fiatalon felhívta magára drámai erejű fametszeteivel a figyelmet. 1947-ben és 1967-ben gyűjteményes kiállításon, 1977-ben pedig az OSZK rendezte kamara kiállításon ismerkedhetett meg Buday fametsző művészetével a hazai tárlatlágoató közönség.

A nyolcvanadik születésnapra rendezett kiállítás 1930-tól napjainkig a legjelentősebb alkotásokból válogat. A Szegedi Kis Kalendárium 1930–1938 közötti darabjai mellett látható Boldogasszony búcsúja (1931) címmel az első hazai fametszetű képregény. A fekete-fehér váltakozása drámai erővel közvetíti a mondanivalót. A tömör feketéből egy-egy felvillanó világos fénysugár irányítja figyelmünket a központi témára. 1933-tól folyamatosan illusztrálta a magyar írók és költők műveit. Nem epizódokat, hanem atmoszférát illusztrál akkor, amikor Arany balladáihoz, a Nyiri és a rétközi parasztnovellákhoz, Tamási Ábeljéhez vagy éppen Madách német nyelven megjelent Ember tragédiájához készített fametszetet. Ezek a fametszetek a saját lábukon is megállnak, drámai erővel adják vissza az illusztrált mű hangulatát, s így elvezetnek a mondanivaló megértéséhez is. A mű és az illusztráció együttesen pedig úgy vonja hatása alá az olvasót és nézőt, hogy pillanatig sem tud szabadulni azok mondanivalójától.

1934-ben nemzetközi ex libris és kisgrafika kiállítás nyílt Szegeden. Erre az alkalomra a rendezők ízlésesen tipografizált, gazdagon illusztrált katalógust adtak ki. Tipográfiaiilag egyszerű, de kifogástalan: jó összhangban van a betűválasztás az illusztrációkkal. Sajnálatos tényként kell megállapítanunk, hogy Buday György régebbi és újabb ex libriseiből a kiállítás rendezői — csak ennek a katalógusnak egyik lapján lévőt mutatták be — nem adnak ízelítőt, pedig drámai erejű tömörítései a grafika eme benjáminjai is messzemenően tanulmányozhatók.

A kiállításon a külföldön született művekből is láthatunk egy összeállítást. A Karácsonyi Kis Könyv sorozat Angliában készült. Formájában hasonló,

stílusában közelít a Szegedi Kis Kalandáriumhoz. Illusztrációinak színvilága azonban az angolok ízlésének felel meg.

A bemutatót magyar írók és költők fametszetű portréinak sora zárja. Csokonai, Zrínyi, Vörösmarty mellett József Attila, Kassák Lajos és sokan mások néznek ránk a tárlókból. Valamennyiőjük portréja mellett írói, költői világuk is megelevenedik, felvillantva koruk minden sajátosságát a fametszet eszközeivel. S ezért folytatódik Buday fentebbi hitvallása így:

„... s a magyar költőkhöz ...”

Lenkey István

G. Stauf metszete C1

GERHARD STAUF – A LIPCSEI RÉZMETSZŐ

Nem azt kell itt megítélnünk, hogy Gerhard Stauf számos bélyeg megformálásával érte-e el nemzetközi hírnevét, vagy ex librisei és újévi grafikái révén tett szert erre. A lipcsei művész maga is igen szigorúan elválasztja egymástól munkájának ezt a két területét.

Igy most nyomtatásban megjelent grafikájáról akarunk hírt adni. Gerhard Stauf, aki 1924. december 12-én született a Magdeburg melletti várban, reklámgrafikusnak tanult anhalti szülőföldjén. Fejlődésének folyamatosságát akadályozta a katonai szolgálat és a hadifogság. Súlyos betegsége után csak 1951-ben kezdte el tanulmányait a Lipcsei Grafikai és Könyvművészeti Főiskolán. Diplomájának megszerzése után még három évig aspirantúrát vállalt a főiskolán. Ebben az időszakban hallott a barcelonai VI. Európai Exlibris-Kongresszusról. Az a műve, amely Don Qijote-t mutatja be Sacho Pansa-val Barcelonának egy látképe előtt, megnyerte az első díjat, és ismertté vált. Amikor 1961-ben a kongresszus szülővárosában, Lipcsében volt, Gerhard Staufnak különleges mesteri szinten sikerült egy csoportportré. Önmagát szivarral és sétatobbal, vésővel és monogrammal jellemzi, kiválóan. Tőle balra Hans Schulze professzor, mellette a gesztikuláló Heinrich Ilgenfritz látható. Paul Pfister, Dr. Hans Heeren és Gianni Mantero, valamint Stauf kollégája, Oswin Volkamer is kivehető a rézmetszeten. Sajnálatos, hogy ez a korai műve az utolsó jellegzetes csoportkép a gyűjtőkről, amely egy klasszikus technikával készült. 1961/62-ben Gerhard Stauf rövid időre állást vállalt a lipcsei értékpapírnyomdában, de nemsokára függetlenített alkotóként mint grafikus dolgozott könyvkiadóknak és a postaügyi minisztériumnak. Kevés ex librise időigényes fa- és rézmetszet: ezek mindig magas művészi igényeknek felelnek meg. Alkotói munkásságában első helyen áll a megbízó vagy a gyűjtemény iránt érzett rokonszenve. (Itt a gyűjtőnek kell az első hidat megépítenie.) Ehhez csatlakozik a tematika körülhatárolása. A művész tudja, hogy lapjai sok nemzetközi gyűjteményben jelen vannak: minden egyes lapjával ezt a bázist akarja szélesíteni, ezért nem marad meg privát vagy provinciális szűzség mellett. Csak olyan motívumokat alkot, amelyek általános érdeklődésre tarthatnak számot, azaz egy-egy téma megformálásakor teljes művészi szabadságot vár el megrendelőitől.

„Rézmetszet keletkezik” címmel a „Képvizsgáló érdekközösség – G. F. művészettudós” megbízása alapján készített egy sorozatot, amelynek során egy metszet minden előmunkálata és kész nyomat egyenként megőrzésre, majd egy didaktikus kiállítás számára montírozásra került. Így 12 táblán válik láthatóvá az út az első tájékozódó skiccektől a karcolt filmen át a szignált levonatokig.

A lipcsei grafikus jelentős tevékenységi területe a portré. Már 1963-ban, mint újévi grafikák készítője borftéket ad ki a családjáról rézmetszéssel készült négy portré-bélyeggel. 1981-ben kezd el egy sorozatot, amely gyermekeit és unokáit egyéni vagy kettős arcképekben ábrázolja. A 60. születésnapjára egy önarcképet metszett, a portré háttérében a réznyomó sajtójának egy részlete látható. Választott hazájának, Lipcsének szentel hét rézmetszetet: az Auerbach pincéje, az operaház, a könyvtár, a kávéfa, a régi városháza és a Bach-emlékmű a Tamás-templommal meggyőzően bizonyítja kivételes adottságait.

Érdemes megemlítenünk azoknak a gyűjtőknek a nevét, akiknek Gerhard Stauf lapokat készített: Aman, Bandilla, Bertram-Jansen, Hähnel, Heeren, Kelkama, Labuhn, Leier, Meussgeier, Pfister, Rhebergen, Roveda és Souverein. Annál is inkább örömmel regisztráljuk ennek a lipcsei művésznek az új kisgrafikáit, mert elszomorít bennünket annak tudata, hogy a grafikus művészetek fellegvárában már csak három rézmetsző dolgozik. És mivel ezen a területen nem nevelnek művészi utánpótlást, ez a klasszikus technika itt megszűnhet. Ez valószínűleg fokozza Gerhard Stauf nyomatainak varázsát és élvezetét.

Dr. Kőrösi Ilona – Gerd Fiedler
(Ford.: Lenkey István)

A XX. SZÁZAD ELEJÉN KÉSZÜLT MAGYAR EX LIBRISEK TEMATIKAI CSOPORTOSÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

(Részletek a szerző A magyar ex libris művészet a XX. század elején
című bölcsészdoktori disszertációjából)

2. Portrék az ex libriseken

Viszonylag kevés a portré-ex libris a századelő európai és magyar művészetében, jóllehet a címereshez hasonlóan figyelemreméltó múltja van: a könyv tulajdonosának valóságghű tükörképe intette a kölcsönvevőt a könyv pontos és sértetlen visszajuttatására. Ez a szokás főként a 18. században terjedt el, amikor a heraldikus ex libriseket kezdték felváltani az egyéb témájú művek, bár korábban is megörököstették a könyvtulajdonos arcmását. Az egyéni öntudat első jele volt, hogy a megrendelő nem elégedett meg a családi címerrel, hanem önálló megkülönböztető ábrát követelt magának.

A megrendelők arcképei mellett aztán megjelentek a kedvenc költők, zeneszerzők, művészek stb. portréi. Egy-egy tiszteletet parancsoló, dicsőített történelmi személyiség megjelenése az adott kor társadalmi, politikai értékrendjére vet fényt, illetve az ex libris tulajdonosának politikai állásfoglalását, szellemi arculatát segít megrajzolni. A személyiség különleges jegyeit felvillantó portré helyét fokozatosan elfoglalta az egyén belső világát, érdeklődési körét, jellemét feltáró portré-ex libris, mely érdekes módon egy idegen ember bemutatásával a megrendelő személyiségéhez férközik közel. Ezeknek a portréknak a megalkotásában, melyeket szellemi rokonság fűz az ex libris tulajdonosához, bizonyára etikai és pszichológiai aspektusok játszottak szerepet.

A portré-ex librisek alkotói gyakran megelégednek azzal, hogy az ábrázolt személy külső vonásait rögzítik, a belső tulajdonságok pedig rejtve maradnak. Így az ex libris nem eléggé kifejező. Dr. Schönherr Gyulát, a Széchényi Könyvtár osztályigazgatóját találóan jellemzi Bolczer György, amint a tudós a dolgozószobájában könyvek közt elmélkedik. Az ábrázolás érdekes módját választotta Kozma Lajos, amikor az ex libris tulajdonosának árnyképét láttatja. A karakter lényegét igyekszik megadni Dienes József Nagy József számára tervezett műve, melyen a neves debreceni kisgrafika barátnak karakterisztikus, erős árnyékhatású portréját láthatjuk.

Kevés a művészek önarcképével ellátott könyvjegyek száma, és ezek stílusa meglehetősen közelít a festményekhez. Nagy Sándor nagy méretű

lapon a családját, feleségét és gyermekét örököltette meg, amint egy óriási könyvespult előtt állnak. (Nagy Sándor festményein, a család fotóin látható a család hasonló megjelenésben, öltözetben.)

A portré-ex librisek másik csoportja a kedvelt művészeket, neves politikusokat örökíti meg. Kaposi Józsefnek, a Stephaneum igazgatójának kedvelt poétája Dante volt. Ex librisén a lilomos háttér előtt a halhatatlan költő portréja tűnik fel. A századelőn több mű is megörököltette a poéta szigorú arcélét. A zenei tárgyú ex librisek közt külön csoportot alkotnak a Beethoven portrés művek. Udvary Géza saját ex librisén a mesterének tisztelt Lotz Károly öregkori arcvonásait örököltette meg. Az 1903-as ex libris pályázatra több olyan tervezetet küldtek, melyet a Nemzeti Casinó alapítójának, Széchenyi Istvánnak arcmása, mellképe ékesít. A történelmi tárgyú alkotások közt pedig van néhány olyan, amelyen Napóleon képe látható különféle kompozíciókba beágyazva. Forbát egyik ex librisén két egérrágta fóliánsan Nietzsche maszkja látható, mintegy az alkotó lelki portréját nyújtva.

Dr. Horváth Hilda

PEREI ZOLTÁN ÚJABB KISGRAFIKAI SOROZATAI

A IX. Balatoni Kisgrafikai Biennálén bemutatott alkotások között sajátos színfoltot képviseltek Perei Zoltánnak az erdők istenét, Silvanust, a bölcsesség istennőjét, Minervát stb. bemutató fametszetei. Kevesen tudják, hogy ezek a lapok a mester egy nagy lélegzetű, a *Római szobrok és sírtáblák* című sorozatának a lapjai. S noha a kiállított egyéb metszetei közül néhány a szűkszavú Sírtábla címet kapta — grafikai kifejező képességükben a bemutatott lapok annyira öntörvényű alkotások —, hogy nézőjük aligha gondolhatta: a művész ihletadó (s könnyen azonosítható forrásai) a múzeumokban őrzött eredeti műalkotások. Mindössze arról van szó, hogy a mindig kísérletező, újabb feladatokat kereső Perei Zoltán kedvet kapott arra, hogy grafikai művészetében „birtokba vegye” azokat, a térben érvényesülő formákat a síkba helyezve átköltse, újra értelmezze. Mindez persze hosszadalmas, a kifejező eszközök közötti válogatás, kísérletezés és megújulás eredménye: így született hát a sorozat több tucat, a műhelytanulmányokból immár önálló műalkotássá váló grafikája.

Bár Perei a tematikusan összetartozó sorozatok mellett, afféle előtanulmányokként, vázlatokként folyamatosan készített egyéb kisgrafikákat is (1987-ben pl. 117-et), ez az alkotói folyamat általában is jellemző munkásságára. Jól tanúsítja ezt az első, 1979-ben Jászberényben megjelent *Magyar írók* című sorozata, majd a szombathelyi Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ Pittmann László által vezetett grafikabarátok körének, a hatvani Ady Endre Városi Könyvtárnak, valamint a Jászberényi Városi Könyvtárnak a kiadásában megjelent *Aradi vértanúk*, *Képes esztétikai kislexikon*, *Hangszerek* és a *Szobrok és domborművek* című mappa. Az eredeti dúcokról kézzel nyomtatott, általában 100 számozott példányban megjelent bibliofil kiadványok és az azokhoz kapcsolódó kiállítások némiképp megismertették a nagyközönséget Perei Zoltán művészetének ezzel a területével. Ezek a sorozatok azonban közel sem nyújtanak teljes képet kisgrafikai munkásságáról. Az örömhegy visszavonultságában rendületlenül alkotó művész újabb és újabb sorozatok készítésével teszi próbára önmagát, indul újabb és újabb felfedezésekre. Ezek — a fővárosi és vidéki barangolásainak, múzeumi és könyvtári gyűjtemények tanulmányozásának — eredményei szerényen meghúzódnak a műtermének polcain. S ha olykor-olykor különféle meghívásos kiállításokon e sorozatok lapjai közül be is mutat néhányat, nézőik, mint a tihanyi biennálén, aligha tudják, tudhatják, hogy azok egy-egy sorozat részei, s — valljuk be — az egész anyag bemutatásával érnék el igazi hatásukat. Ezzel a lehetőséggel azonban nem

élnek a kiállításrendezők. Perei Zoltán vállalkozásai egyedülállóak: egy-egy sorozat bemutatása bármely kollektív tárlaton arányaiban változtatná meg az egész kiállítást, nem beszélve a rendezők ezzel járó és nem szívesen vállalt többletmunkájáról. Legutóbbi példaként említhetem meg erre az egészségvédelmi program támogatására felajánlott alkotások, reprezentatív, Vigadó-beli kiállítását. Itt nyilván lett volna hely a beküldött *Római szobrok és sírtáblák* című sorozat teljes bemutatására, ám a rendezők a magas áron zsűrizett lapok közül csak néhányat emeltek ki s helyeztek el a mappa mellett — egy vitrinben. Mindez természetesen Perei Zoltánt a legkevésbé sem érdekli, művészetének bármiféle menedzselése helyett őt a mindenkori újabb és újabb feladatok megvalósítása köti le. Itt az ideje hát, hogy a műterem falai közül legalább néhány szavas ismertetéssel kiszabadítsuk és bemutassuk ezeket a többnyire A/5-ös és A/4-es méretű lapokra nyomtatott sorozatokat.

1981-ben készült el az *Arcképek* című sorozat 110 lapja, amelyeket a múzeumokban látható 16–19. századi festmények ihlettek, s Perei Zoltán önálló, egyéni, fába metszett „történelmi képcsarnoka.” Nem azért újat mondó és meglepő ez az arcképcsarnok, mert készítésekor bármiféle rendszerességre is törekedett volna, hanem azért, mert általában barokkos ruhákban, színekben pompázó festményeket teremtett újjá a fekete-fehér metszetein. Közismert történelmi személyek portréi mellett számos korabeli festmény ismeretlen arcmását is fába metszette, úgy, hogy képein mindig egy-egy önálló személyiség, lélek sugárzásának meghitt és elgondolkodtató pillanatait teremti meg. Portrészorozatai az 1983-ban befejezett *Zeneszerzők* című mappa összeállításával folytatódnak. Ez a gyűjtemény 203 lapot tartalmaz és a zenével összefüggő mitológiai személyektől (Apolló, Orpheus) mutatja be a zeneszerzőket napjainkig. A korábban kiadott és szintén portrékat tartalmazó *Esztétikai kislexikon*ra hivatkozva mondhatnánk azt is, hogy ezzel a sorozattal Perei Zoltán elkészítette a saját, kedvére való zenei kislexikonát.

E portrészorozatok után érdeklődése a szűkebb vagy tágabb környezetében mindennapi látványosságot jelentő épületek felé fordult. 1984-ben készült el a 104 grafikából álló *Épületdíszek* című összeállítás, amely a budapesti épületeken látható, ismert vagy kevésbé ismert domborműveket, szobrokat jeleníti meg. Az épületek jellemző, ám azoktól elválaszthatatlan részeinek ábrázolása után vállalkozik az épületek egészének vagy egyes jellegzetes részleteinek bemutatására az *Épület-tanulmányok* 30 db metszetén. (Mátyás-templom, Parlament, Vigadó stb.) Az Opera felújításának munkálatai teremtenek kedvet számára, hogy 1985-86-ban elkészítse az *Operaházi motívumok* című sorozatát, amely az operaház épület-

díszzeit, freskóit, domborműveit, az ott található szobrokat ábrázoló metszetek csodálatos gyűjteménye. Ezt követte 1986-ban a 86 lapos *Római szobrok és sírtáblák* című sorozat, s követi a napjainkban készülő – szintén a köztéri épületeken látható vagy azokhoz kapcsolódó funkcionális tartozékok, a kovácsoltvas díszek felfedezése és fába metszése . . .

Talán e rövid, tényszerű összegezés is utal arra, hogy Perei Zoltán a mai magyar grafika valóban egyedülálló alakja. Nemcsak termékenysége, hanem egyéni stílusától elválaszthatatlan fanyar világszemlélete is megkülönbözteti pályatársaitól. És itt kell szólnunk arról is, hogy ő, ha nem szabad grafikát készít, hanem ha a szigorú tárgyi valóság vagy éppen egyéb műalkotások az ihlető, akkor sem másol, hanem mindig önálló jelentéssel bíró újabb műveket alkot. Jól szembesülhetünk ezzel sorozatainak figurális képein, lett-légyen azok „eredetije” római sírtábla vagy operaházi freskó. Ezeken a metszetein a mindig új lehetőségeket kereső kifejezőmódjának változásait, eredményeit – többek között – az is jelzi, hogy ha a téma úgy kívánja, a mindig másféle kompozíciós megoldásai révén klaszszikus tisztaságú harmóniát teremt, s groteszkbe hajló szemlélete – megőrizve sajátos ízeit – lággyá nemesül.

Reméljük, hogy előbb-utóbb több önálló kiállításon is találkozhatunk majd ezekkel a sorozatokkal, s kiadásukra is lesz majd vállalkozó. A grafika kedvelőinek sokatmondó lehet a megismerésük azért is, mert egy részük a nagyobb méretű képgrafikák elkészítésére készülődő alkotói folyamat érdekes dokumentumai. Egyébként ennek az alkotói folyamatnak az újabb eredményeit láthattuk Perei Zoltánnak a Devecseri Nagyközségi Könyvtár kastélygalériájában (a felújított Esterházy-kastélyban) rendezett, elmúlt évi kiállításán. Itt a munkásságára jellemző néhány szabad grafika mellett, a maga nemében szintén egyedülálló, hazai műemlék kastélyokat ábrázoló képgrafikai sorozatát mutatták be. (A majd félszáz metszetet elérő sorozat két képét a miskolci grafikai biennálén is láthattuk – állami vásárlás révén mindkettő közgyűjteménybe került.) A nagyhatású tárlatot Ráday Mihály, a televízió műsorvezetője nyitotta meg s bemutatta a televízió is. (A kiállítás katalógusában kicsinyítve reprodukált egyik metszet részletét lapunk legutóbbi számának címlapján közöltük. A katalógus önálló mellékleteként közreadott két, eredeti dúcról nyomtatott, a kastély kandallódíszét és díszkútját ábrázoló fametszetet is tartalmaz.)

Arató Antal

•GEORGE HÄNDEL•

•XVII.SZ

Perei Zoltán metszetei X1

ROVÁSÍRÁS AZ EX LIBRISEN

A gondolat, a szó rögzítésének eszköze az írás. Fontosságára már régen felfigyelt az ember, s ahogy fejlődtek ismeretei, úgy törekedett a beszéd leírására. Számos kutató jutott arra az álláspontra, hogy az írás első megjelenését a mezopotámiai sumér népekhez fűzhetjük. Nyilvánvaló, rajtuk kívül előbb-utóbb más népek is eljutottak odáig, hogy szavaikat rögzítsék, és biztos, hogy egymásra is hatottak a fejlődés folyamán. A magyarság a nomád élet során, más népekkel érintkezve ismerte meg az írásbeliséget, s alakította ki a saját nyelvének írásmódját, melyet természetesen elsősorban a rendelkezésre álló, jelrögzítésre alkalmas anyagok befolyásoltak. A vándorló népnek a fára, botra éles eszközzel róható jelek voltak alkalmasak. Így alakult ki a magyarság rovásírása, melyet főnyciai eredetű, valamint türk írások befolyásoltak, de még az etruszk hatás is kimutatható. Nyilván sokáig tartott, míg minden hangnak meglett a saját jele. Igen gyakran alkalmaztak összevonásokat (a magánhangzók elhagyásával) az írás egyszerűsítése céljából. Ennek tudományos neve ligatúra. A mai gyorsírások is élnek vele! A rovásírásos emlékekből kevés maradt meg. Oka az írott szöveg anyagának (fa) rossz tartóssága, valamint a magyarságot ért kultúrhatások. A latinbetűs írás kiszorította a rovásírást, pedig évszázadokig gondot jelentett a magyar nyelv hangjainak latin betűkkel való jelölése. A török hódoltság a kialakult kultúrát tönkretette, ezért maradt meg aránylag több rovásírásos emlék az erdélyi területeken. Érdekes, hogy Budapesttől mindössze kb. 100 km-re Felsőszemeréden (Csehszlovákia: Horne Semerovce) az 1970-es években találtak rovásírásos feliratot! Bár manapság alig találni olyat, aki rovásírást olvasni tud, a magyar kultúrkincs részének tekinthető írásmód az ex libriseken is megjelenik. A két világháború között verpeléti Kiss Dezső, az 1970-80-as években Petry Béla, M. Makkai Piroska, Lakatos József (Sárvár) lapjain jelenik meg rovásírásos szöveg.

Verpeléti Kiss Dezső (Miskolc) az 1934–37 közötti években tussal papírra rajzolta, majd műszaki fénymásolással sokszorosította ex libriseit. 11 rajzáról tudok, mindegyiken van rovásírásos felirat, gyakran összevonásokkal is. Két lapján megadja a rovásjelek latinbetűs megfelelőit is. A lényeges szövegrészek többnyire rovásírással és latinbetűs írással is megtalálhatók ugyanazon a lapon. Petry Béla lapján, melyet a brassói dr. Virágh Zoltán gyűjtő részére készített 1982-ben, rovásírással a következő felirat olvasható a kardon: „Rabonbán”. A művész rovásírásos szöveget is tartalmazó ex librist készített még Buda Lajos, Gábor Csilla, Flórián Tibor, Polgárdy Géza részére is. M. Makkai Piroska szintén Virágh Zoltán részére

készített egy fametszetet, melynek rovásírásos felirata fent: „Csaba”, a lap alján: „Dr. Cs. Virágh Zoltán könyve”. Lakatos József egy linómetszetet készített dr. Bakondi Béla gyűjtő részére, a lapon csak rovásírásos felirat van. A balról jobbra haladó szöveg latinbetűs átírata: „dr. Bakondi Béla könyveiből”. Néhány rovásírásos lapot készített Menyhárt József és Várkonyi Károly is, fametszet technikával. Ritkaságnak tekinthető Magyar Adorján 1927-ben klisétechnikával készített lapja, melynek rovásírásos felirata: „E könyv Túrmezeiék tulajdona.”

(A rovásírás történetének bemutatásakor Forrai Sándor munkáit használtam fel.)

Palásthy Lajos

Lakatos J. ex librise X2

KÖBE VÉSETT EX LIBRIS

Az elmúlt év novemberében, többezer érdeklődő jelenlétében avatták fel a kispesti Wekerle-telep — ez alkalomból róla elnevezett — főterén Kós Károly szobrát. Az egész alakos bronzszobor alkotója Péterfy László szobrászművész, aki egykor a kolozsvári Képzőművészeti Főiskolán Kós Károly hallgatója volt. Mint elmondta, a szobor tervezése során már a legelső elképzeléseiben is arra törekedett, hogy valamilyen módon felidézzék Kós Károly alkotói tevékenységének sokoldalúságát is. Egyik vázlatán pl. egy templom makettjét tartja Kós Károly a karján. Arra is gondolt, hogy egy többfelé hasadó dombra állítja a szobrot, s a repedésekbe mintáz olyan motívumokat, amelyek Kós Károlyt és a kort idézik. A végső megvalósítás során azonban más megoldást választott: a gyepesített területen át a szobor megközelítésére kiépített utakat, melyeket földbe süllyesztett — többé-kevésbé vízszintesen elhelyezett — faragatlan gránitlapok, kövek

elhelyezésével alakított ki. Nos, ezeknek a köveknek az egy részébe véste a Kós Károly szellemiségét, örökségét felelevenítő motívumokat vagy idézetek szövegét — melyek azóta is hosszas szemlélődésre, tűnődésre késztetik az érdeklődőket. Az egyik gránitlapon pl. ezt olvashatjuk: „Megmarad egy diadalmas erdélyi igazság: ez a föld egymás mellett . . . megtartja örökös virágzásban a népeket, akik rajta és érette munkálkodnak.” Másutt A Ház című folyóiratának vagy a Kalotaszeg című hetilapjának címlapjával, az Erdélyi Szépműves Céh emblémáival találkozunk. De láthatjuk az építési, grafikus, bútortervezői foglalkozásra utaló rajzos vagy fába metszett szignetjeit, kalotaszegi házról készült rajzát, a budapesti állatkert bölényházát, a Budai Nagy Antal című könyvének vagy az Erdély köveinek illusztrált címlapját stb.

A huszonkét ilyen módon megmunkált kő között nagy örömmel fedeztem fel Kós Károly egyik ismert (a Kós Károly képeskönyv 27. lapján is bemutatott) EX-LIBRIS VARJÚVÁR feliratú könyvjegyének kőbe vésett, mintegy 30x40 cm-es változatát. Azt hiszem, különös örömünkre szolgálhat, hogy az emlékmű — a szó szoros értelmében Kós Károlyhoz közelítő útjain — a néprajztudós, a grafikusművész, a lapszerkesztő, az építész, a politikus-gondolkodó, a szépíró stb. Kós Károly mellett a grafikus munkásságához szorosan kötődő exlibris-művészre is felhívja a figyelmet. Így, a szobor előtt tisztelgők, amikor — óvatosan lépkedve, forgolódva közöttük — ezeket a kőbe vésett ábrákat, szövegeket tanulmányozzák, egy kicsit óhatatlanul fejet hajtanak Kós Károly exlibris-művészete előtt is.

Arató Antal

ADATOK A SZEGEDI EX LIBRIS TÖRTÉNETÉHEZ

Szegeden az ex librisek első publikálására 1908-ban, *Az Idő* című folyóiratban került sor. A folyóirat nyolc könyvjegyet közölt, eredetijük megtalálhatók Palócz Sándornak a század első két évtizedében gyűjtött mintegy 1200 lapjával együtt a Móra Ferenc Múzeum képzőművészeti tárában. A közölt kisgrafikák a következők: Joachim Ferencnek Szekerle Lajos; Prvanov Mihálynak Schulhof Andor; Winkler Jenőnek Boros Jenő, Gál László, Kis Miklós és Palócz Sándor; Wlassits Adorjának Boros Jenő és Fischer Marcel részére készült tollrajzai. A folyóiratban publikált és a múzeumban található ex librisek alapján megállapítható, hogy 1908 körül néhány művészből és 10-20 gyűjtőből álló kisebb kör működött Szegeden. Ezt támasztja alá az is, hogy a Siklóssy László által szerkesztett *A Gyűjtő* című folyóirat 1912-ben megjelent száma a Szent György Céh tagjai között 11 szegedi lakost sorol fel. A Palócz-hagyatékban kb. 30 lapra tehető a szegedi könyvbarátok részére készült ex librisek száma. A lapok tulajdonosai közül több személyt sikerült foglalkozásuk szerint is azonosítani. Közülük mutatok be néhányat.

A Szeged életében nagy szerepet játszó Kárász családnak utolsó sarja: Géza az utazásnak és a művészetnek élt. Ex librisén az utazási szenvedélyére utaló vitorlás hajót láthatunk. Sajnos különleges gyűjteményére csak ez az ex libris emlékeztet.

Ismert gyűjtő volt Szalay József is. Szegedre kerülve a Dugonics Társaság elnöke lett, Móra Ferencsel együtt a szegedi műgyűjtők 1917-ben rendezett kiállításának egyik szervezője volt. A kiállításon a részére készült ex libriseket is bemutatják. A korabeli lapok közül kiemelkedik. Cs. Joachim Ferenc (1882–1964) szegedi festőnek Szekerle Lajos ügyvéd részére ké-

szült szecessziós vonalvezetésű lapja. Joachim két évet töltött Párizsban, s az ex librisén megjelenített „gondolkodó nő” Rodint juttatja eszünkbe. A gyűjtők között találjuk Domokos Lászlót (1882–1973), aki a század-eleji radikális mozgalmak egyik vezetője volt. A Klug Péter siketnéma-in-tézeti igazgató részére készült ex libris jól utal a lap tulajdonosának foglal-kozására: a rajzon egy leányt beszélni tanító nőalakot láthatunk. Palócz Sándor részére többek között Kukovecz Nana szegedi festőnő, aki később az ellenforradalom áldozata lett, is készített ex librist. Kukovecz Nana szintén éveket költött Párizsban, rajzán erős Gauguin hatás észlelhető.

dr. Giday Kálmán

HÍREK

JUBILÁLÓ TAGJAINK

85 éves

DR. VIRÁGH ZOLTÁN, Budapest

80 éves

FERY ANTAL, Budapest

75 éves

DR. LIPPÓCZI MIKLÓS, USA

SZABÓ JÓZSEF, Szeged

70 éves

CSENKEY ISTVÁNNÉ, Szeged

DR. HUSZÁK ISTVÁNNÉ, Szeged

DR. BAKONY NICHOLAS, Mannheim

VÉRTES MIKLÓS Úrkút

65 éves

KÉKESI LÁSZLÓNÉ, Budapest

P.G. Rueter metszete X2

A Kisgrafika Barátok Körének minden tagja nevében gratulálunk a jeles évfordulók alkalmából és kívánunk mindannyiuknak erőt, egészséget.

A KBK vezetősége

ÚJ TAGOK

FEKETE Esteban	Stetteritzring 59.D—6101 RASSDORF, Guderuhausen	
HEGYI Károly	Budapest, Bokréta u. 10.	1094
DR. HORVÁTH Hilda	Budaörs, Víg u. 34.	2040
DR. MAYER József	Budapest 64. Pf. 21.	1378
PASCHKE, Ursula	Mühlheim 1 Artur-Brocke Allee 4.	D—4330
SZIRÁCSKY Gyula	Budapest, Szentkirályi u. 11. II.	1088
TAKÁCS Dezső	Pécs, Szántó K. J. u. 6/3	7633

A szlovák exlibris-egyesület titkára, a magyar ex libris és kisgrafika barátja, lapunk külső munkatársa május 21-én ünnepli 85. születésnapját. Ez alkalomból jó egészséget, további eredményes gyűjtést és sok-sok szép ex librist kívánunk neki.

A KBK vezetősége

A metszett város. Kopasz Márta grafikai munkássága címmel közölt cikket az 1987. évi Szegedi Fesztivál Magazin. A cikk részletesen bemutatja Kopasz Márta pályafutását s azt, hogy művészete hogyan kötődik Szeged városához. Körünk tagjai számára köztudott, hogy ez a kötődés Kopasz Márta exlibris-művészetében s az attól elválaszthatatlan művészetszervező, közösségteremtő tevékenységében is tág teret nyer. Ezt nemcsak a cikket kísérő illusztrációk — amelyek között négy ex librist is láthatunk — reprezentálják, hanem hangsúlyozza a cikk szerzője is. A művésznő további alkotó munkájához és „misszionáriusi” tevékenységéhez újabb eredményeket, sok örömet kívánunk Körünk minden tagja nevében.

* * *

Kiállítások Tordaszentmiklóson című, az Utunk 1987. aug. 28-i számában megjelent cikkében Gábor Dénes ismerteti azt a nemzetközi exlibris-kiállítást, amelyet Ilyés István kolozsvári gyűjtő gyűjteményéből rendeztek. A kiállításon húsz ország ötven művészeinek mintegy negyed-félszáz kisgrafikáját mutatták be. A szerző részletes áttekintést nyújt a romániai exlibris-művészek különböző nemzetközi pályázatokon, kiállításokon elért sikereiről is. A lap 1987. okt. 23-i számában pedig *Bálint Ferenc grafikai univerzuma* címmel írt a fiatal művész munkásságáról és a Csíkszere-dán rendezett kiállításáról, ahol mintegy félszáz ex librisét is bemutatták.

Az NSZK-beli KRONACH város körzeti könyvtárának vezetője, Herbert Schwarz egy munkatársunkhoz írt levelében ismertette az intézmény 1988. évi kiállításainak tervezetét. Az ismeretterjesztés jegyében összeállított program igen változatos s mivel annak magyar vonatkozása is van, az alábbiakban közöljük:

Január:	Frankföld 20. századi művészei (Egy müncheni magángyűjteményből)
Február:	Tanulók alkotásai. A téma: Európa
Márc.—ápr.:	Anatolij Kalasnyikov grafikái
Május:	„A boszorkányüldözés”. (A nürnbergi városi könyvtár és az erlangeni városi levéltár kiállítása.)
Július:	Leányok a képekben
Aug.—szept.:	„Szőlő és bor”. Exlibris-kiállítás a Dr. Bodnár (Magyarország) és Schwarz (NSZK) gyűjteményéből
Okt—nov.:	Italo Zetti (1913—1978) grafikái
December:	Ernst von Dombrowski (1896—1985) grafikái

* * *

KALLIGRÁFIA címmel negyedévente megjelenő tájékoztatót indított a Pécsi Kisgrafika Barátok Köre. A két lapos idei első szám röviden beszámol a kör elmúlt évi jubileumi ünnepségéről, az azt követő vezetőségválasztó taggyűléséről, közli az első negyedév munkatervét, majd a Hírek, események című rovat után néhány mondattal bemutatja Soltra Elemért, a kör művészeti vezetőjét. A kiadvány szerkesztőjének, dr. Vargha Dezsőnek, és a hattagú szerkesztőbizottságnak eredményes munkát kívánunk. Kívánjuk, hogy a szerkesztőbizottság székhelyén, a jóhírű *Kalamáris* vendéglőben — ahol a tintatartó nyilván már készen várja őket —, hogy ügyesen mártogassák a tollat, s méltóak legyenek a lap címéhez, a szépírás művészetéhez. Mi tagadás, a Kisgrafika szerkesztője némi irigykedéssel nyugtázza, hogy maga és munkatársai számára nem sikerült ilyen ihletadó környezetet szerveznie a szerkesztőségi munkához. Netalántán ezért is halad olyan vontatottan a szerkesztőségi munkája? Irigykedésén azonban hamar felülemelkedett a kollegális együttérzés, s a Kalligráfia szerkesztőségének vállalkozásuk sikeres megvalósítása mellett azt is kívánja, hogy ha olykor kiszárad a kalamáris, akkor (író) asztalukra valami más, ihletadó forrás nedűje is kerüljön.

Proszit! (arató)

* * *

König Róbert grafikusművész fametszeteit és rajzait mutatta be ez év márciusában az ajkai Nagy László Városi Művelődési Központ. A tárlatot Koch Valéria költő nyitotta meg.

Soltra Elemér elsősorban mint grafikusművész — s többek között mint a Pécsi Kisgrafika Barátok Körének művészeti vezetője — ismert a nagyközönség és a kisgrafikagyűjtők körében. Az elmúlt év decemberében azonban munkásságának egy új területével, éremművészetével ismerkedhettek meg a tisztelői. A pécsi Kisgalériában rendezett kiállításán többnyire ismert személyiségeket — festőművészeket, szobrászokat, írókat, tudósokat — ábrázoló érmeit mutatta be. A tárlatról Pécsi Orsolya közölt méltatást a Dunántúli Napló 1987. évi dec. 23-i számában. Többek között ezt írja: „Soltra Elemér éremművészként is megőrzi grafikusi erényeit: a részletek finom megfigyelését, a portréknál a karakter rajzos megfogalmazását.” Gratulálunk! (A.)

* * *

Az Országos Széchényi Könyvtár *Híradójának* 1987. évi 3–4. száma címlapján közli Pencso Kulekov bolgár grafikusművész Király Zoltán gyűjtőársunk részére készített ex librisét. A lap szerkesztőségi rovatában Baráti Gyula ismerteti Király Zoltánnak lapunk 1986. évi 1. számában a mai bolgár ex librisről megjelent írását.

Sárai Gáborné gyűjteményéből mutattak be kiállítást az elmúlt év őszén a sóstófürdői múzeumfaluban. A kiállítási katalógust Petry Béla szignetje és Imre Lajos Kós Károly születésének 100. évfordulójára készült fametszetű emléklapja illusztrálja.

Makovecz Benjamin metszete X2

MALGORZATA KOROLKO lengyel grafikusművész 15 lapból álló exlibris-mappát jelentetett meg a lengyelországi Olsztyn városban. A csupa fametszetből álló kiadvány lapjai — néhány kivétellel — magyar gyűjtők részére készültek és valamennyin szerepel a szőlős-boros ex librisek elengedhetetlen kelléke: a tőke, szőlőfürt vagy a borral telt pohár. Korolko művésznő mostani, immár nyolcadik exlibris-mappájával a magyar gyűjtők iránti rokonszenvének adta tanújelét. Baráti gesztusát örömmel, köszönettel nyugtázzuk.

Dr. S. I.

* * *

MARIÁSSY MIHÁLYNÉ ajkai gyűjtőtársunk szívességéből igen szép kivitelű, jelentős kiadvány került ismertetés céljából a szerkesztőbizottsághoz. A Lipcsében 1986-ban megjelent 200 oldalas könyv a NÉMET EXLIBRIS címet viseli. Szerzője: Anneliese Schmitt.

A kötet a legrégibb időktől a 20. század elejéig vezeti végig az olvasót a könyvjegy történetében. A tulajdonost jelző legkorábbi, kézírásos bejegyzést az 1480 körüli időből mutatja be a könyv. Ezek a szövegek gyakran a könyv eltulajdonításának tilalmát is tartalmazzák. A 16. század elején már megjelennek a rézmetszetű, könyvbe ragasztható tulajdonosi jegyek. Ezek között a legjelentősebb az Albrecht Dürer által, barátja: W. Pirckheimer részére 1503-ban készített fametszet. Az évszázadok során számos német festőművész készített ex librist is s azok stílusa a művészeti irányzatoknak megfelelően változott. A kötetben legnagyobb számban a 19. századvég szecessziós ex librisei szerepelnek.

A gazdagon illusztrált, 144, részben színes képet tartalmazó kötetben négyszáz év német exlibris-kultúrájának legszebb alkotásaival találkozhatunk. Ezek a lapok — amellet, hogy a könyv tulajdonosát jelzik — esztétikai élményt nyújtanak a mai olvasónak is. A kötetet lapozgatva elgondolkozhatunk, mekkora utat tett meg napjainkig az ex libris a British Library egy könyvében őrzött alábbi, középkori bejegyzéstől:

„Aki ezt a könyvet ellopja, halállal bünhődjék, égessék pokolban, kínpadon lakoljon.”

Dr. Soós Imre

Herbert Schwarz: DER LEIPZIGER KUPFERSTECHER OSWIN VOLKAMER.
(A lipcsei rézmetszőművész, Oswin Volkamer.) Kronach, 1985. 40 lap.

Megkésve érkezett hozzánk Kronachból a fenti kiadvány, mely az NDK-ban élő 58 éves grafikus munkásságával ismerteti meg az olvasót. Bár megjelenése óta két év telt el, jelentősége miatt mégis foglalkoznunk kell ismertetésével.

Oswin Volkamer 1930-ban született a mai NDK területén, a thüringiai Helmsgrün falucskában. Eredetileg közigazgatási tisztviselőnek készült s csak 21 éves korában kapott kedvet a grafika művelésére. Művészdiplomáját 1958-ban szerezte meg a lipcsei Grafikai és Könyvművészeti Főiskolán. Mesterei közül H. Ilgenfritz gyakorolta a legnagyobb hatást a fiatal növendékre, aki nála szerzett alapos rézmetsző tudását a főiskola után hat évig a lipcsei Értékpapírnyomdában kamatoztatta. Munkája itt bélyegek, bankjegyek tervezéséből és azok rézmetszetben való kivitelezéséből állt. E kisméretű metszetek őt hamarosan az ex librishez is elvezették. 1964-ben megvált állami munkakörétől és azóta „szabad úszóként” alkot.

Első ex libriseit 1960-ban metszette rézbe. Azóta 1985-ig, e róla szóló kiadvány megírásáig, 183 rézmetszetű ex librist és alkalmi grafikát alkotott. Ezek szakszerű jegyzéke a füzet végén olvasható. Közülük 90 lap reprodukciója is szerepel itt, így az olvasó a műveken személyesen végigkövetheti azokat a megállapításokat, melyeket részletes elemzésük során Herbert Schwarz tanulmányában elmond. A kitűnő exlibriszszakember ugyanis itt témánként elemezi Volkamer kisgrafikáit.

A tanulmányból megtudjuk, hogy irodalmi témák igen sokszor szerepelnek lapjain. Így Don Quijote és Faust alakját több megrendelője kívánságára metszette már rézbe. Goethe és Schiller neve mellett szinte az egész német költészet képviselve van kisgrafikáin. A második nagy érdeklődési területe a zene világa: Bach, Mozart, Wagner emlékére készültek lapjai, hogy csak a legismertebbeket említsük. Harmadik csoportként a „művészet az ex librisen” témakört említi a tanulmány. A művész ugyanis nemcsak a Dürer és L. Kranach emlékére készült lapjaival hívta fel magára a világ figyelmét, hanem a német műemlékekről (Wartburg, Lipcse) készült lapjai is széles körű elismerést váltottak ki.

További témakörök: portrék, akt-ábrázolások, természet, történelem. Valamennyi csoportban részletesen ismerteti a szerző a lapok keletkezésének körülményeit és az ábrázolásnak a valósággal, a múlttal való kapcsolatát. Végül a kisgrafikai pályázatokra készült munkákról is szól, hiszen a művész ezekkel több első díjat is elnyert, mint pl. 1979-ben és 1980-ban Sint Niklaas-ban, 1981-ben Dániában. Ez utóbbi évben a 2. díjat nyerte el a mönchengladbach-i pályázaton.

Könyvszemlénkben szokás szerint megemlíjtük az ismertetett mű magyar vonatkozásait is. A közölt alkotásjegyzékben sajnos csak két magyar gyűjtő nevével találkozunk. Galambos Ferenc részére az 1970-es budapesti kongresszus alkalmára metszett a művész ex librist (Op. 27.). A Nelson admirális portréját viselő, hajót is ábrázoló könyvjegy (Op. 111/1982.) pedig dr. Katona Gábor részére készült.

Herbert Schwarz igen élvezetes stílusban, német nyelven megírt tanulmányában rokon-szenves kép rajzolódik ki az olvasó előtt Volkamer munkásságáról, akit a tanulmány az NDK legjelentősebb rézmetsző művésze-nek nevez. Úgy véljük, méltán, hiszen – egy másik könyvben idézett méltatója szerint – ő a tradíciók teljes vállalásával munkál-kodik a rézmetszés modern technikájának megvalósításán. Ennek során kedveli az elbe-szélő stílust, melyre egyébként a technika is predestinálja. Végül munkásságában hű marad a kis formátumú ex librishez, mely eredeti, igazi formája a könyvjegyek.

Az ízléses kiállítású, remek nyomdatechnikával készült füzetet az NSZK-beli Ludvig-stadt-ban nyomtatták. Abban a városban, melynek Takarékpénztára az NDK-ban élő művésze-ről szóló mű kiadását finanszírozta. Megjelenése egybeesett azzal a kiállítással, melyet Kronach város Közzeti könyvtárában a szerző, Herbert Schwarz rendezett „25 éve alkot rézmetszetű ex librist Oswin Volkamer” címmel.

Dr. Soós Imre

**STADT
MÖNCHENGLADBACH**

WEIN UND REBE. INTERNATIONALE EXLIBRIS-AUSSTELLUNG.

(Szőlő és bor. Nemzetközi exlibris-kiállítás. Kiállítási katalógus.) Kitzingen, 1987.
84 lap.

Egyre több jel utal arra, hogy a szőlő és bor az ex libris legnépszerűbb motívuma marad még a számítógépek és az interkontinentális rakéták korában is. A címben említett pompás kiállítás katalógus egy újabb ilyen kiállításról ad hírt. Az esemény az NSZK-beli Kitzingen városban történt, melyet a térképen Würzburg közelében, délkeleti irányban kell keresni. Az 1987. október 23-tól november 6-ig nyitva tartott kiállítás gerincét a *dr. Bodnár Sándor* kertészmérnöknek, a Tokajhegyaljai Borkombinát főosztályvezetőjének 3000 darabos gyűjteményéből kiválasztott 404 ex libris képezte. (Ezek a lapok eddig még nem szerepeltek az NSZK-ban, ahol pedig korábban, 1980-ban, már volt egy lengyel-magyar szőlős-boros exlibris-kiállítás a Lipóczy-, ill. Bodnár-gyűjteményből.)

A kiállítási anyag másik részét *Herbert Schwarz*, kronachi könyvtáros saját gyűjteményéből engedte át erre a célra. Így a tárlat 22 ország 346 művészeinek mintegy ezer ex librisét tartalmazta.

A magyar művészek és exlibris-alkotók tekintélyes számban szerepeltek ezen a seregsemlén, hiszen a H-betűvel jelzett 55 név a teljes kiállítás közel egyhatodát tette ki. A „színeinket” képviselő alkotások nagy része az ex libris jól ismert, immár klasszikus művészeitől származott, de néhány olyan név is szerepelt itt, akikkel itthoni kiállításokon eddig még nem találkoztunk. Az ötvenöt résztvevő felsorolása helyett most csak azokat a művészeket említjük itt meg, akik a katalógusban lapjaik reprodukciójával is szerepelnek. Ime a névsor: Bordás Ferenc, Dániel Viktor, Drahos István, Fery Antal, Kékesi László, László Anna, Mata János, Menyhárt József, Müller Árpád, Nagy Á. Dániel, Nagy L. Lázár, Sterbencz Károly, Várkonyi Károly és Vén Zoltán.

Honfitársaink közül a legtöbb lappal szerepel a katalógusban Fery Antal. 45 lapos gyűjteményénél nagyobb anyaggal csak két NSZK-beli művészt mutattak be: H. Huffert 57, H. Ott pedig 59 ex librisével szerepel a kiadványban. A gyűjtőket bizonyára érdekli, hogyan jelölték meg a katalógusban a két különböző tulajdonból származó lapokat? A megoldás igen szellemes és egyszerű. Az alkotók nevének betűrendjében a Bodnár-gyűjtemény kisgrafikai 1-től kezdődő sorszámot kaptak. Herbert Schwarz lapjai pedig szám nélkül, csillaggal jelölve szerepelnek ugyanannak a művésznek neve alatt.

Nemcsak a kiállítás megszervezése, hanem a katalógus összeállítása is rokonszenves példája a magyar és német szakemberek eredményes együttműködésének. A bevezetést *Herbert Schwarz* írta, aki korábban a Kronachban rendezett s a felfedezés erejével ható kiállításaival beírta nevét az ex libris történetébe. Bevezető soraiban a közreműködők mellett köszönetét fejezi ki Kitzingen város vezetőségének is, hiszen a testület az erkölcsi támogatás mellett a katalógus megjelenésének anyagi feltételeit is biztosította. Szövegének magyar fordítása után *Berecz József* miskolci könyvtáros német és magyar nyelvű előszava olvasható. Soraiban *dr. Bodnár Sándor* gyűjteményének jelentőségét ismerteti, megemlítve, hogy ebből az európai különlegességgként számon

tartott anyagból ez már a harmadik bemutató az NSZK-ban.

A kiállításnak helyet adó Kitzingen város a frankeni borvidék szívében fekszik. Mint a katalógusból megtudtuk, első ízben rendeztek itt szőlős-boros exlibris-kiállítást. Így a bemutatott magyar lapok diplomáciai küldetést is teljesítettek: népünk kultúrájának és a magyar szőlőnek, bornak vitték el jó hírét.

Dr. Soós Imre

Drahos, I. metszete X1

1987 nyarán a fenti című, igen szép kiállítású kötetet küldte meg titkárunk címére Pozsonyból a neves gyűjtő, lapunk „tiszteletbeli” munkatársa, *Karol Izakovic*.

A kiadvány bevezetőjéből megtudjuk, hogy a cseh és szlovák ex libris első nagy sereg-szemléjét rendezték meg Pozsonyban 1987 szeptember és október hónapjaiban. A látogatók számára, kiállítási emlékül szánták ezt a kötetet, mely 51 cseh és 41 szlovák művésztől egy-egy alkotás színhű reprodukcióját közli. Oldalanként csak egy alkotás szerepel, alatta a művész születési adatai, a tanárának és a főiskolának a megnevezésével, ahol képesítését megszerezte. Végül a művész postacímének közlésével az újabb ex librisek megrendelését könnyítik meg az olvasó számára. Reprodukált kis-grafikájával néhány elhunyt művész is szerepel itt. Róluk cím helyett a halálozás évét közlik.

A Pozsonyban készült kiadvány nem tartalmazza a kiállításon szereplő alkotások felsorolását, így nem katalógusnak, hanem inkább emlékkönyvnek tekinthető, mely széles és gazdag panorámát tár az olvasó elé, korban és művészi stílusokban egyaránt. Az itt szereplő, legkorábban született művész, *Martin Benka* 1888 és 1914 között élt. Az együttes két legfiatalabb tagja, a szlovák *Igor* és *Gabriel Strba* pedig 1958-ban született. A reprodukált művek stílusa is több mint fél évszázad ízlésváltozásaira utal: A szecessziós törekvésektől napjaink szürrealista képi világáig a grafika több stíluskor-szakát mutatja be a könyv. Öröndetes tény, hogy az alkotások közel kétharmada nem csupán fekete-fehér, hanem egy vagy több szín alkalmazásával teszi változatossá az összképet.

A kiadvány kitűnő nyomása jól adja vissza a színeket. Kár, hogy a reprodukált művek-nél a könyv nem közli azok technikáját, bár a grafikai technikák nemzetközi jelzése a kötetben megtalálható. Így az olvasó a metszetek technikai részét illetően találgatá-sokra van utalva. Ez természetesen nem rontja le a kiadvány kedvező hatását, amit szomszédaink grafikáival való ilyen színpompás találkozás jelent.

A cseh művészeket tartalmazó részhez *Miroslav Kudrna*, a szlovákokéhoz *Ivan Panenka* írt bevezetőt, melyet az anyanyelven kívül még orosz és angol fordításban is közölnek. Csehszlovákia exlibris-művészete sajátos, modern kifejezésformáival nagy tekintélyt vívott ki magának Európa-szerte. A Pozsonyból érkezett kiadvány méltó ehhez a hír-névhez.

Dr. Soós Imre

Tóth Lajos: ARCKÉPEK SZARVAS MÚLTJÁBÓL. (Bev. Kőrösfalvi Pál, ill. Kékesi László.) Kiad. a Szarvas Város Barátainak Köre. Szarvas, 1983: Petőfi ny., Kecskemét, 110 lap.

A kötet — mint címe is utal rá — a két és fél százados város történelmének kiemelkedő személyiségei közül a 18–19. században születettek legjelesebbjeit mutatja be. „Képes kis lexikonunk korántsem teljes” írja a bevezetőben dr. Kőrösfalvi Pál. A cél csupán az, hogy a képzőművészet és a tudomány együttes, népszerűsítő eszközeivel keltsék életre a bemutatott személyiségeket. Ebből a célból Kékesi László grafikusművész — aki Szarvas városának szülötte — vállalta magára a portrék megrajzolását. A 18. századot négy — Tessedik Sámuel, Bredeczky Sámuel, Skolka András és Tessedik Johanna —; a 19. századot húsz — Koren István, Vajda Péter, Ballagi Mór, Tatay István, Sarlay János, Greguss Ágost, Benka Gyula, Zsilinszky Mihály, Petőfi Zoltán, Chován Kálmán, Inczédy László, Molnár János, Szabolcska Mihály, Bolza Pál, Melich János, Pataki János, Szendy Árpád, Bartóky József, Krecsmarik Endre és Kemény Gábor — személyiség képviseli.

Kékesi László Szarvas város történetének és a személyiségek élettörténetének ismeretében részben fennmaradt korabeli ábrázolások felhasználásával, részben a történelem ismeretében készítette el a portrékat. Tusrajzai jól illeszkednek a magyarázó szöveghez, illetve élethűen hozzák közel az ismert személyiségeket (pl. Tessedik Sámuel és Johanna portréjára gondolunk).

A szerkesztő két és félszázad nagynevű pedagógusai közül válogatott elsősorban, akik csak részben bennszülöttek, többségük a városban letelepedő, a várossal azonosulni tudó, a városért élő és alkotó bevándorolt.

Az ízléses, szépen nyomtatott könyvecskét ki lehetett volna irodalomjegyzékkel egészíteni, hogy a tovább érdeklődőknek, az ismereteiket bővíteni szándékozóknak megkönnyítsék munkáját. Erre lehetőséget nyújtott volna a tipográfiai megoldás is.

Lenkey István

König Róbert metszete X3

Tóth Endre: KORTÁRSAINK, BARÁTAINK. — Tizenkét debreceni portré.
Debrecen, 1986. Debreceni Városi Tanács. 143 lap.

Tóth Endre 1914-ben született Debrecenben. Élete szorosan összefonódik az alföldi metropolisszal. Ennek bizonyága ez a kötet, melyben hét irodalmár és öt képzőművész lírai portréját kapja kézhez az olvasó. Mind a tizenketten a 20. századi Debrecen szellemi életének kiemelkedő személyiségei voltak, akik sajátos eszközeikkel formálták a cívisváros szellemi, művészeti arculatát.

A hét irodalmár a következő: Kardos Albert, Oláh Gábor, Juhász Géza, Gulyás Pál, Kardos Pál, Pákozdy Ferenc, Julow Viktor. Az öt képzőművész: Holló László, Senyei Oláh István, Gáborjáni Szabó Kálmán, Menyhárt József, Mata János.

Holló László és Mata János beköltöztek Debrecenbe és életük folyamán otthonukká lett a város. Hollót a harmincas évek grafikai mozgalma néhány rézkarc erejéig kísértette meg csupán. Festő volt, aki más műfaj felé alig-alig kalandozott el. Mata János „jelentékeny költő, eredeti stílusú fametsző és ígéretes filozófus” volt. Fametszetein a magyar történelem és irodalom jeles személyiségeit korhű stílusban, drámai erővel, érzéketlen művészettel jelenítette meg. Mata minden tetteiben humanista magatartása nyilvánult meg.

Senyei Oláh István aggregényként, társtalanul küszködött az értelmetlen korrall, a társadalmi környezettel, amely körülvette. Szókimondása, kulturális eseményekkel lépést tartó művészeti és kritikai tájékozottsága ellenségeket és barátokat szerzett neki. Akvarelljei, rajzai mellett az ex librisei is jelentős helyet képviselnek művészetében. (Ex libriseinek adatsorát most kíséreljük meg összeállítani – Szerk.)

Gáborjáni Szabó Kálmánnal a harmincas évek közepén ismerkedett meg Tóth Endre. Gáborjáni ekkor volt legeredményesebb alkotói periódusában. Szociális fogantatású fametszetei, festményei népszerűségnek örvendtek. Ex librisei a tömörítés művészi miniatúrái.

Menyhárt József autodidaktaként képezve magát jutott el az önálló képzőművészeti tevékenységhez. Mégma kritikusai és kortársai olykor-olykor „vasárnapi művésznek” nevezték is, Menyhárt a harmincas évek közepétől mind a festészetben, mind a fametszésben jelentőset tett a képzőművészet debreceni asztalára. Fametszeteivel – köztük ex librisekkel is – itthon és külföldön nevet vívott ki magának és a debreceni grafika hírnevét öregbítette.

A kis kötetben az életrajzok és a pályaképek adatai mellett számtalan személyes hangvételű, baráti, kortársi megállapítást olvashatunk. Tóth Endre az atyai pártfogóit, író és művész barátait mutatja be az olvasónak a találkozástól az elválásig.

Lenkey István

Hartyáni István: SZÍJ REZSŐ BIBLIOGRÁFIA

A Csornai Városi Tanács kiadása, Csorna, 1987. 120 lap.

Az ízléses kiállítású kötet a neves művészeti író 1185 különböző témájú publikációjának címét és megjelenési adatait tartalmazza. A szerkesztő évenkénti csoportosításban közli Szíj Rezső napjainkig nyomtatásban megjelent, tekintélyes mennyiségű írásait: könyveket, tanulmányokat, cikkeket és kiállítási katalógusokat. Az első cikkek 1934-ben jelentek meg s a kötet az 1987 első felével zárul. A bibliográfia több kisgrafikai vonatkozású cikket is tartalmaz, hiszen szerzőjük nemcsak jelentős exlibris-gyűjtemény létrehozásával, hanem a gyűjtés és a kisgrafika elméleti kérdéseivel is foglalkozott. Lapunk 1970. évi számaiban jelent meg „A magyar exlibris jövője” c. írása. Ugyancsak a KISGRAFIKA 1975-ben és 1976-ban, öt részletben közölte a Mata János munkásságáról írt, forrásértékű tanulmányát. A bibliográfia a szerzőnek több exlibris-művész mellett tett színtvállását is felidézi. Így pl. Menyhárt József, Gy. Szabó Béla, Cyril Bouda, Gacs Gábor munkásságáról jelentek meg írásai különböző kiadványokban. Az illusztris szerző sokirányú munkásságának eme kézzelfogható summázatához elismeréssel gratulálunk.

Dr. Soós Imre

ROZANITS Tibor: Ex libris A. Patella – linómetszet

Sz. Kürti Katalin: TOROCZKAI OSZVALD DEBRECENI ÉVEI. Debrecen, 1987.
18 lap. (Kiny. a Debreceni Déri Múzeum 1985. évi évkönyvéből.)

Debrecen képzőművészeti életét jól ismerő Sz. Kürti Katalin tanulmánya a művészet-szervező Toroczkai bemutatása mellett szól munkásságáról is. Toroczkai Oszvald 1907–1944 között élt és alkotott Debrecenben. Festészeti, szabad-grafikai munkássága mellett életében kétszer kapott jelentősebb helyet az ex libris műfaja is. 1908–1909-ben a jól ismert műgyűjtő – Nagy József – kérésének tett eleget azzal, hogy néhány ex librist készített, majd 1935-ben őt is magával ragadta az Ajtósi Dürer Céhbe tömörültek lelkesedése. E két fellángolás idején készült ex libriseket összességükben nem ismerjük. Ideje lenne teljességre törően összegyűjteni az azokra vonatkozó legfontosabb adatokat.

Köszönet illesse Sz. Kürti Katalint, hogy ismét eszméltetett Toroczkai Oszvald sokoldalú művészetére, művészetszervező tevékenységére és nem hallgatta el a művész ex libris körüli bűzgólkodását sem.

— imolay —

Sz. Kürti Katalin: GÁBORJÁNI SZABÓ KÁLMÁN RAJZAI ÉS FAMETSZETEI.
Kiállítási katalógus a debreceni Déri Múzeumban rendezett kiállításához.
Debrecen, 1987. 20 lap.

A hatvanéves debreceni Ady Társaság képzőművészeit bemutató sorozat részeként — egyidőben Félegyházi László festőművész emlékkiállításával, aki szintén tagja volt az Ady Társaság képzőművészeti osztályának — nyílt meg a kiállítás.

A bevezető, az életrajz és pályakép adatai után 23 rajz, 22 nagyméretű fametszet szakszerű leírását találjuk. Hat album és 9 illusztrált könyv felsorolása után 37 ex libris és alkalmi grafika jegyzéke van előttünk. Sajnálatos, és a kisgrafika barátok gyűjtő tevékenységét nehezíti meg az, hogy az ex librisek és alkalmi grafikák méretezése lemaradt, illetve az azonos tulajdonosoknak készült könyvjegyek leírása nem történt meg (pl. 21, 22: 9, 24: 7, 26. tétel stb.).

— imolay —

LAPSZEMLE

Szerkeszti: dr. Soós Imre

ARS DECORATIVA – 7. szám

Az Iparművészeti Múzeum szakmai kiadványa eddig még nem szerepelt lapszemlénkben. Mostani megemlézésére az a körülmény adott okot, hogy ebben a számban jelent meg WEINER MIHÁLYNÉ tanulmánya „Belga, holland ex libris és kisgrafika” címmel, a múzeum gyűjteményében lévő ilyen alkotásokról.

A német nyelvű cikk bevezetéséből megtudjuk, hogy a múzeum exlibris-gyűjteményének alapját a századunk első évtizedében átvett Rozsnyai és Kühnemann gyűjtemény kisgrafikai jelentették. További számottevő gyarapítása 1969-ben történt, Berei Soó professzor gyűjteményének odaajándékozásával. Belga és holland anyaguk az említett gyűjtemények lapjaiból áll és azok a 20. század elejéről származnak, amikor a két németalföldi országban a szecesszió szellemében az ex libris újászületett. Jelentős dátuma a fejlődésnek 1932, amikor két gyűjtő buzgólkodásának eredményeként a Holland Exlibris Kör megalakult. Nemsokára megindítják első szaklapjukat is BOEKCIER címmel.

Belgium grafikai művészetében jelentős szerepet vitt az 1972-ben elhunyt FRANS MASEREEL, akinek életmű-kiállítását halála előtt nyolc évvel Budapesten is láthatta a közönség. Legjelentősebbek a fametszettechnikával készült képregényei. Ezek szellemét sugallják a múzeum gyűjteményébe került kisgrafikák is. Gazdag anyag képviseli itt az antwerpeni DÉSIRÉ ACKET és felesége, NELLY DEGOUY grafikai életművét. Az 1927-ben született GERHARD GAUDAEN erőteljesen rajzos, modern hangvételű ex librisei már a jelenkorhoz tartoznak. A holland grafikusok ex libriseiket főként fametszetben készítették. Ezeket a lakonikus rövidség és tárgyilagosság, a kivitelben pedig a szigorú precizitás jellemzi. Fellendülésük a két világháború közé esik. A cikk több holland mesterről megemlékezik, így a sokat alkotó PAM G. REUTER munkásságáról is. A cikket 25 ex libris szakszerű adatokkal ellátott illusztrációja teszi teljessé.

EX LIBRIS (A luxemburgi exlibris-társaság lapja) – 1987. évi 2. szám

Más lapokból már korábban értesültünk arról, hogy 1987-ben Luxemburgban exlibris-társaság alakult, mely „PIERRE ROBERTI KÖR” néven működik. A névadó 1565 és 1636 között élt tudós pap volt, aki az apáti címet is megszerezte. A könyveit jelző ex librisek Luxemburg Nagyhercegség első könyvjegyei voltak. — Hozzánk csak a második száma érkezett annak a 16 oldalas kiadványnak, melynek címlapját a névadó ex librise díszíti. A lapban számos francia nyelvű tanulmány olvasható régi, címeres ex librisekről. A hirdetések a lap színvonalát nem veszélyeztetik, viszont a szerkesztőség közleményéből megtudjuk, hogy a kiadvány előállításának nyomdai költségét a reklámok bevétele fedezi.

EXLIBRISCIRKULÁRET — 1987. évi 3. szám

Leslie Charlotte Benenson grafikusnő (született 1941-ben) munkásságát ismerteti a svéd lap ebben a számában. Bemutatására az a körülmény adott okot, hogy a legújabb kisgrafikáin az ősi skandináv írásjeleket, a runa írást használta. — A címeres lapok barátai ebben a számban is több ilyen ex librist találhatnak.

EXLIBRISCIRKULÁRET — 1987. évi 4. szám

A svéd exlibrisújság fényképes-szöveges beszámolót közöl arról a kisgrafikai kiállításról, melyet Stockholmban, a finn kultúra házában rendeztek. — Az exlibris-művészet „nagy öregéről”, a nemrég elhunyt MARK F. SEVERIN belga grafikusművészről kegyeletes sorokban emlékeznek meg, közölve öt női aktos lapjának fényképét is.

EXLIBRIS WERELD — 1987. évi 3. szám

PAM G. RUETER egy ismeretlen alkotása adta az indítékot ahhoz, hogy a lap reprodukcióban is bemutassa néhány szép címeres lapját KOOLWIJK cikke kíséretében. A holland lapnak ez a száma tele van gyász hírrrel: Mark Severin, Luc de Jaegher, Herbert Ott, Désiré Acket elhunytá alkalmából közölnek róluk méltatásokat.

EXLIBRIS WERELD — 1987. évi 4. szám

A Hollandiában jelenleg is uralkodó Orániai Ház tagjainak ex libriseiről közölnek rövid tanulmányt, néhány régi „királyi” ex librist is reprodukálva. — A szakemberek számára fontos forrás lehet PIETER WETSELAAR holland grafikus itt közölt alkotásjegyzéke, mely a 103. sorszámu alkotással végződik.

L'EX LIBRIS FRANCAIS — 164. szám

A franciák exlibris-egyesülete, az A.F.C.E.L., kétévenként tartja közgyűlését. A legutóbbit 1987. májusában rendezték, ez alkalommal Párizsban. A találkozó résztvevői két grafikai kiállítást is láthattak: az egyiket a Nemzeti Könyvtárban, a másikat az Arsenalban, ami a neve ellenére szintén könyvtárnak ad otthont. A közgyűlés elfogadta az egyesület előző évi mérlegét, melyet lapjukban is közölnek. Ebből az olvasható ki, hogy a lap nyomdai és postai költsége náluk is meghaladja a tagdíjakból beérkezett összeget, bár ott az évi tagdíj jelenleg 150 frank. — G. MEYER-NOIREL aszszony bőséges könyvismertetései után a lapszemle következik, benne elismerő szavakkal lapunk 86/2. számáról.

A Napóleon-émlékek iránt érdeklődők érdekes cikket találhatnak ebben a számban. Colmar város könyvtárában, VICTOR HUEN grafikus (1847–1946) hagyatékában egy olyan ex libris található, mely a Császár emlékét eleveníti fel. Mivel a laphoz készült tanulmányrajzok is megtalálhatók az említett könyvtárban, FRANCIS GUETH cikke figyelemreméltó történelmi összefüggéseket tár fel. — MAURICE BLONDEL, az 1949-ben elhunyt neves filozófus „Ex librisemről” című írása a könyvjegyen ábrázolt növények, gyümölcsök és a szerző életének kapcsolatairól beszél. — Kilenc ország exlibris-újságainak ismertetése során lapunk 87/1. számát is bőségesen kommentálják, név szerint is kiemelve a francia vonatkozásokat, valamint hangsúlyozva, hogy a laphoz francia résumé is készült.

MITTEILUNGEN DER Ö.E.G. — 1987. szeptember

„Fingerprints 87” címmel pályázatot írt ki az osztrák Creditanstalt bank a 35 évesnél nem idősebb osztrák grafikusok számára. 135 alkotótól 367 pályamunka érkezett be. A szigorú zsűri ebből 57 művész 76 alkotását találta kiállításra és a katalógusban való bemutatásra érdemesnek. Az első díjat a Linzben lakó 20 éves főiskolai hallgató, H.L. SCHATZL nyerte el. A bank a művek magas művészi színvonala miatt a felajánlott összeget kiegészítve több fődíjat adott ki. Összesen mintegy 52 ezer osztrák schillinget osztottak ki a nyerteseknek.

OTTMAR PREMSTALLER méltatja a márciusban elhunyt STEFAN HERBERT OTT (1915–1987) német grafikusművész munkásságát. A neves gyűjtő és nálunk is jól ismert grafikus több, mint ezer ex librist és alkalmi grafikát alkotott. — A lap híreiből értesültünk arról, hogy DÉSIRÉ ACKET belga grafikusművész elhunyt. Munkássága szorosan kapcsolódik felesége, NELLY DEGOUY életművéhez, aki 1979-ben távozott az élők sorából. A közlemény szerint férje ekkor abbahagyta a metszést, így kisgrafikai életműve 121 ex librisből áll.

MITTEILUNGEN DER Ö.E.G. — 1987. december

A lap egyik cikke arról ad hírt, hogy a hagyományos osztrák grafikai évkönyv 55. kötete megjelenik. Ebben néhány elméleti cikk mellett hét osztrák grafikus monografikus bemutatását is közlik. A számos képet és 9 eredeti grafikát tartalmazó kötetet az osztrák exlibris-társaság tagjai kaphatják meg, 450 schilling nyomdaköltség-hozzájárulás megfizetése ellenében. — Kegyeletteljes szavakkal emlékezik meg. Dr. OTTMAR PREMSTALLER az 1987. szeptember 10-én elhunyt MARK F. SEVERIN belga grafikusművészről. Az 1906-ban született mester 1948-tól az antwerpeni akadémián a fametszés tanára volt, több grafikai szakkönyvet jelentetett meg, postabélyegeket is tervezett. Ex libriseinek száma meghaladta a 400-at. — Az 1987. évi olmtűzi találkozóról ugyancsak PREMSTALLER írását olvashatjuk. Ottani tapasztalatai és a cseh

gyűjtők levelei alapján elmondja, hogy ezeken az összejöveteleken szinte már túlzóan igényes cseremódszer alakult ki. Sokan csak „művészért művészt” cserélnek, mások csak a „luxuslapokat” keresik (ilyen pl. a több színben nyomott rézkarc). Van olyan gyűjtő, aki csak a sorszámozott „alkotói példányokat” (E.d.A.) hajlandó elfogadni, így a szerényebb fametszet már szinte teljesen feledésbe merült. — Szívélyes hangú cikkben üdvözlí a lap a pécsi kisgrafikabarátok 25 éves jubileumát, méltatva Kovács József tevékenységét. — Lapszemléjünkben a KISGRAFIKA 87/1. számát is részletesen ismertetik, mint „mindig jól szerkesztett, bőségesen illusztrált” kiadványt.

OBVESTILA — 89. szám

Szlovén barátaink munkaprogramjában változatlanul az első helyen áll az ország mű- emlékeinek megismerése. Lapjuk most is több ilyen kirándulásról ad hírt. Rendezvényeik közül számunkra is érdekes lehetett az a kiállítás, melyet Belgrádban rendeztek „Van Önnek saját ex librise?” címmel.

OBVESTILA — 90. szám

Egyre több illusztrációt közöl a szlovén exlibris-újság. Ebben a számban többek között H. Arndt, Oriol M. Divi lapjait reprodukálták.

OBVESTILA — 91. szám

Régi szokást elevenített fel a társaság, amikor megrendezték a karácsonyi és újévi lapok kiállítását. Hírt olvashatunk arról is, hogy Ljubljánában nemzetközi exlibris-kiállítás nyílt.

ZPRÁVY S.S.P.E. — 1987. évi 2. szám

Két cseh művész teljes alkotásjegyzékét közlik. Közülük Jaroslav HORANEK (szül. 1925) 104 lappal, Jozka BARUCH (1892–1966) pedig 169 alkotással szerepel. Jiri HADLAC grafikus sokoldalú munkásságáról emlékezik meg a lap 60. születésnapja alkalmából. Közlik alkotásjegyzékét is, ami 36 ex librist (rézkarcokat) tartalmaz.

RÉSUMÉ

Dans l'article premier DÉNES GÁBOR fait connaître le jeune artiste graveur de Transylvanie, FERENC BÁLINT. Il est né le 1960 à Bánffyhungyad et il a terminé ses études d'artiste à l'École Supérieure des Beaux-Arts de Kolozsvár, comme élève des professeurs Bardócz, Nica et Feszt. Ses ex libris — pour la plupart gravures sur cuivre en diverses couleurs — remplissent avec succès les conditions récentes de la petite gravure. (P. 2—3.)

ANTAL ARATÓ écrit sur l'exposition de la Bibliothèque Municipale de la ville Miskolc, organisée le septembre 1987 à l'occasion de la Semaine Mondiale des Beaux-Arts. Les 350 créations des 41 artistes y présentés étaient offertes par les membres — artistes et collectionneurs — de la KBK. Après la fermeture de l'exposition la matière graphique y exposée fut transférée à la propriété de la Bibliothèque mentionnée. (P. 4—5.)

Dans notre rubrique „Expositions” nous publions le discours d'ouverture de KATALIN GELLÉR retenti le 7 mars dans le Centre de la Culture de Budaörs. L'exposition a présenté environ 200 ex libris créés par les artistes hongrois contemporains vivants en Transylvanie. C'est dr. HILDA HORVÁTH yui a organisé cette exposition bien réussie. Les visiteurs y pouvaient jeter un coup d'oeil sur les efforts actuels de la petite gravure hongroise en Roumanie. (P. 6—9.)

Un autre discours d'ouverture fut prononcé par PÉTER FODOR à l'occasion du vernissage de la Galerie de Csepel. C'était le peintre et artiste graveur JÓZSEF M. KISS qui y a présenté ses créations: toiles et gravures, résultats d'une vie active de cinq décades. (P.10—11.)

LAJOS PALÁSTHY a inauguré le 6 janvier 1988 dans le Club des Artistes FÉSZEK l'exposition commémorative de LENKE DISKAY (1924—1980). Elle créa son premier ex libris en 1959 et jusqu' à non mort elle a créé environ 300 gravures. La plupart des créations de l'artiste étaient inspirés par l'art populaire, mais elle a réalisé un style spécial et toujours humain. (P. 12.)

La Bibliothèque Nationale Széchényi organisa une exposition des oeuvres de GYÖRGY BUDAY, en l'honneur de son 80ème anniversaire. L'artiste est né à Kolozsvár et il vit depuis longtemps à Londres. Dans son article ISTVÁN LENKEY fait connaître l'exposition mentionnée yue présentait les plus importantes créations de l'artiste depuis 1930 à nos jours. (P. 13—14.)

Dans notre rubrique „Maitres étrangers de l'ex libris” nous publions l'article sur GERHARD STAUF, graveur sur cuivre vivant à Leipzig. Il est né le 1924 près de Magdeburg. Il a obtenu son diplôme à Leipzig, à l'École Supérieure de l'art du Livre. En qualité d'aspirant il participa au concours du Congrès de Barcelona. Il y a gagné le premier prix et son nom a acquis la notoriété. L'article énumère ses séries créés depuis, parmi eux la série dédiée aux monuments de son domicile élu, Leipzig. (P. 15—16.)

Dans la rubrique „Atelier” nous publions la deuxième suite de l'essai de dr. HILDA HORVÁTH: „Possibilités du classement thématique des ex libris hongrois du debout du XXème siècle”. L'auteur traite ici les portraits figurants sur les ex libris (P.17—19.)

ANTAL ARATÓ écrit sur les nouvelles séries de ZOLTÁN PEREI. A l'occasion du IX-ème Biennale de Balaton l'artiste a présenté quelques pièces de sa série nouvelle intitulée

lée „Sculptures et stèles romaines”. Dans cette série l'artiste présente sur 86 planches les plus importants objets de la sculpture romaine sur la territoire actuelle de la Hongrie. Avant cette série il a créé encore plusieurs semblables, comme les „Portraits” (110 planches), „Musiciens” (203), „Ornements des édifices” (104), etc. . . . (P. 20–23.)

„Écriture rugique sur l'ex libris”. Sous ce titre écrit LAJOS PALÁSTHY sur l'écriture ancienne hongroise. Il énumère les créateurs qui ont employé ces chiffres sur leurs petites gravures. (P. 24.)

„Ex libris taillé dans la pierre” — c'est le titre de l'article d'ANTAL ARATÓ, où il raconte l'histoire de la récente érection de la statue de l'architecte Kós Károly. Sa statue de Kispest (XIXème arrondissement de Budapest) est entourée des pierres plates, placées horizontalement dans l'herbe. Sur ces pierres sont taillés les motifs favoris de l'architecte célèbre. Entre eux on voit l' EX LIBRIS VARJUVÁR. Ainsi nommait il sa maison à Sztána (Transsylvanie). (P. 25–26.)

Dr. KÁLMÁN GIDAY écrit sur l'histoire de l'ex libris à Szeged, en publiant des données importantes sur les années de 1910. (P. 27–28.)

Nous publions la liste des membres nouveaux sur la page 29.

Après les nouvelles de la vie d'ex libris, dans notre rubrique „Casier de bibliothèque” nos collaborateurs font connaître 8 publications récemment parues. (P. 34–42.)

La revue de la presse étrangère du dr. IMRE SOÓS fut publiée sur les pages de 43 à 49.

Dans notre revue de la presse nous faisons connaître toutes les revues de l'ex libris qui sont arrivées sur l'adresse de notre secrétaire: Mme KLÁRA VIDA,
Budapest, Frankel Leó u. 12.
H-1027

**Kisgrafika
Barátok
Köre**

Vén Zoltán metszete C1

A hátlapon: Tassy B. rézkarca C3

ÁRA: 48 Ft

